

UNIVERZA V MARIBORU
PEDAGOŠKA FAKULTETA
Oddelek za predšolsko vzgojo

DIPLOMSKO DELO

Mojca Vitasovic

Maribor, 2016

UNIVERZA V MARIBORU
PEDAGOŠKA FAKULTETA
Oddelek za predšolsko vzgojo

Diplomsko delo

SPOLNOST V PREDŠOLSKEM OBDOBJU

Mentorica:
doc. dr. Maja Hmelak

Kandidatka:
Mojca Vitasovic

Maribor, 2016

Lektorica:

Nataša Grobelnik, prof. zgod. in slov.

Prevajalka:

Sergeja Harinski, prof. zgod. in ang. jez. s knji.

ZAHVALA

*Za strokovne nasvete, usmerjanje in pomoč pri izdelavi diplomskega dela se iskreno
zahvaljujem mentorici doc. dr. Maji Hmelak.*

*Zahvaljujem se ravnateljici Vrtcev Občine Žalec ge. Nataliji Starič Žikič, predvsem za
spodbudo in strokovne nasvete.*

Hvala tebi, Samo, ter vsem v družinah Vitasovic in Mesarec, ker ste verjeli vame.

UNIVERZA V MARIBORU

PEDAGOŠKA FAKULTETA

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisana Mojca Vitasovic, rojena 8. 6. 1991, študentka Pedagoške fakultete Univerze v Mariboru, smer Predšolska vzgoja, izjavljam, da je diplomsko delo z naslovom Spolnost v predšolskem obdobju pri mentorici doc. dr. Maji Hmelak avtorsko delo. V diplomskem delu so uporabljeni viri in literatura korektno navedeni, teksti niso prepisani brez navedbe avtorjev.

(podpis študenta)

Maribor, _____

POVZETEK

Spolnost je v predšolskem obdobju nekaj povsem normalnega, otroci raziskujejo svoje telo, telo prijateljev, opažajo razlike, poimenuje različne dele telesa in imajo veliko vprašanj, ki so povezana s spolnostjo. Pomembno je, da se vzgojitelji in pomočniki vzgojiteljev v vrtcu zavedajo, da je spolna vzgoja pomembna. Prav je, da otroke naučijo pravilnega poimenovanja delov telesa, opozorijo na razlike med njimi, da jim odgovarjajo na vprašanja, se odzovejo pravilno, kadar vidijo, da se pojavljajo spolne igre in samozadovoljevanje v vrtcu.

Diplomsko delo je sestavljeno iz teoretičnega in empiričnega dela. V teoretičnem delu so na kratko predstavljeni razvoj spolnosti, spolna igra, samozadovoljevanje in otroška vprašanja, povezana s spolnostjo ter odgovori nanje. V empiričnem delu diplomskega dela smo raziskali, ali vzgojitelji in pomočniki vzgojiteljev v učnem načrtu načrtujejo temo o spolnosti, ali jim to predstavlja kakšne ovire, s katerimi težavami se soočajo, kako izberejo primeren trenutek za obravnavo spolne tematike. Ugotovljeno je bilo, da več kot polovica vzgojiteljev in pomočnikov vzgojiteljev teme o spolnosti ne vključijo v učni načrt in so o tematiki premalo poučeni, tudi če ocenjujejo, da so dovolj poučeni, tematike ne načrtujejo. Statistično značilnih razlik med vzgojitelji in pomočniki vzgojiteljev ni bilo zaznati. Večina tistih, ki temo načrtuje, dela v skupini otrok drugega starostnega obdobja in nekaj v kombiniranih oddelkih.

Ključne besede: predšolski otrok, samozadovoljevanje, spolne igre, spolnost, vprašanja otrok o spolnosti, vzgojitelj in pomočnik vzgojitelja

ABSTRACT

Sexuality in preschool era is something absolutely natural, children explore their bodies, their friends' bodies, notice differences, name different parts of bodies and have many questions regarding sexuality. The important thing is that the nursery nurse and nursery assistant at the nursery are aware that sexual education is important. It is the right thing to teach the children the appropriate names for body parts, differences among them, to answer children's questions and react correctly when notice sexual games and masturbation in the nursery.

Diploma work has two parts, theoretical and empirical part. In the theoretical part there is a short summary of sexual development, sexual game, masturbation and children's questions related to sexuality and answers to them. In the empirical part we have researched whether the nursery nurses and nursery assistants plan a topic of sexuality within the curriculum, if it causes them any obstacles, with which problems they encounter and how they choose the appropriate time for this topic. It was discovered that more than a half of the nursery nurses and nursery assistants do not include the sexuality topic into the curriculum and are not educated enough on the subject. Even if they are educated enough, most of them do not include the above mentioned topic. There was no statistical difference found between nursery nurses and nursery assistants. The majority of those who plan this topic work with children aged 3-6 years and some from the combined classes.

Key words: children's questions about sexuality, masturbation, nursery nurse and nursery assistant, preschool child, sexual games, sexuality

KAZALO VSEBINE

1 UVOD.....	1
2 TEORETIČNI DEL.....	3
2.1 SPOLNOST	3
2.1.1 Spolnost kot tabu.....	3
2.1.2 Strokovnjaki, ki so se ukvarjali s tabu temami.....	5
2.2 SPOLNOST V PREDŠOLSKEM OBDOBJU	7
2.2.1 Spolnost od rojstva do sedmega leta starosti	8
2.2.2 Stopnje razvoja spolnosti.....	10
2.2.3 Teorija psihoseksualnega razvoja.....	12
2.3 SPOLNE DILEME V VRTCU	15
2.3.1 Samozadovoljevanje.....	17
2.3.2 Vprašanja otrok povezana s spolnostjo.....	19
2.3.3 Vloga vzgojitelja in pomočnika vzgojitelja.....	21
2.4 NAČRTOVANE DEJAVNOSTI V ZVEZI S SPOLNOSTJO	27
2.4.1 Kurikulum v povezavi s spolno vzgojo.....	28
2.4.2 Sredstva, predlogi in napotki za obravnavo teme o spolnosti.....	31
3 EMPIRIČNI DEL.....	35
3.1 NAMEN.....	35
3.2 RAZČLENITEV, PODROBNA OPREDELITEV	35
3.2.1 Raziskovalna vprašanja.....	35
3.2.2 Raziskovalne hipoteze.....	39
3.2.3 Spremenljivke.....	39
3.3 METODOLOGIJA.....	40
3.3.1 Raziskovalne metode.....	40
3.3.2 Raziskovalni vzorec.....	41
3.3.3 Postopki zbiranja podatkov.....	42
3.3.4 Postopki obdelave podatkov	43
3.4 INTERPRETACIJA	44
3.4.1 Pomembnost seznanjanja otrok s spolno vzgojo že v vrtcu.....	44
3.4.2 Vprašanja, ki so vezana na otroštvo anketirancev v povezavi s spolnostjo.....	46
3.4.3 Vprašanja, ki so vezana na mnenje anketirancev o spolnosti kot tabu temi.....	48
3.4.4 Vprašanja, ki so vezana na to, ali anketiranci ocenjujejo, da so o spolni vzgoji dovolj poučeni.....	50
3.4.5 Vprašanja, ki so vezana na to, ali anketiranci načrtujejo temo o spolnosti.....	52
3.4.6 Vprašanja, ki so vezana na to, kolikokrat anketiranci načrtujejo temo o spolnosti.....	54
3.4.7 Vprašanja, ki so vezana na primeren trenutek obravnave spolne tematike.....	56
3.4.8 Vprašanja, ki so vezana na zaznane ovire pri pogovoru z otroki o spolnosti.....	58

3.4.9	<i>Vprašanja, ki so vezana na uporabo literature in pripomočkov pri obravnavi spolne tematike</i>	64
3.4.10	<i>Vprašanja, ki so vezana na obveščanje staršev</i>	69
3.4.11	<i>Vprašanja, ki so vezana na starše otrok anketirancev</i>	71
3.4.12	<i>Vprašanja, ki so vezana na najpogostejše pokazatelje spolnosti v vrtcu</i>	74
3.5	SKLEP.....	77
VIRI IN LITERATURA		79
PRILOGA		81

KAZALO TABEL

Tabela 1: Pričakovano in problematično vedenje otrok ob spolnih igrah	22
Tabela 2: Pregled odvisnih zvez med spremenljivkami	40
Tabela 3: Števila in strukturni odstotki glede na delovno mesto in delovno dobo anketirancev ter starostno skupino otrok	41
Tabela 4: Pomembnost seznanjanja otrok s spolno vzgojo v vrtcu	44
Tabela 5: Pogovori o spolnosti v času otroštva	46
Tabela 6: Spolnost kot tabu tema.....	48
Tabela 7: Poučenost o spolni vzgoji	50
Tabela 8: Načrtovanje teme o spolnosti.....	52
Tabela 9: Načrtovanje teme o spolnosti.....	54
Tabela 10: Primeren čas za pogovor o spolnosti	56
Tabela 11: Ovire, rangirane po povprečni oceni.....	58
Tabela 12: Ovire glede na delovno mesto	60
Tabela 13: Ovire glede na delovno dobo	61
Tabela 14: Ovire glede na starostno skupino otrok	63
Tabela 15: Literatura in pripomočki	64
Tabela 16: Literatura in pripomočki glede na delovno mesto	65
Tabela 17: Literatura in pripomočki glede na delovno dobo.....	66
Tabela 18: Literatura in pripomočki glede na starostno skupino otrok	67
Tabela 19: Obvestilo staršem.....	69
Tabela 20: Obvestilo staršem in ovire	71
Tabela 21: Pokazatelji spolnosti	74

1 Uvod

“Otrok je izjemno čuteče bitje. Že predrojstveno obdobje, še zlasti pa prva leta po rojstvu, so pomembna za vse njegovo nadaljnje življenje. Ljubeče dojenje, nežnost in bližina – tako matere kot očeta, toplo in odprto medsebojno vedenje staršev, pa tudi odkriti pogovori o skrivnostih spolnosti in ljubezni zelo vpliva nanj. Pomanjkanje takšnega zdravega vzdušja pa ga močno prizadene. Prav zato je čas zgodnjega otroštva izjemno pomemben in vpliva na njegov poznejši odnos do spolnosti in ljubezni, pa tudi na kasnejše zakonsko in družinsko življenje” (Ipavec, 1999, str. 15).

Prav v predšolskem obdobju otrok prične spoznavati svoje telo, opazuje druge, ugotavlja razlike med deklicami in dečki. Pri treh letih otrok pogosto opazuje pri straniščnih vratih in tako sam ugotavlja razlike, deklice urinirajo sede, dečki stoje. Takšna spoznanja pripeljejo otroka do tega, da postavlja različna vprašanja o spolnosti. Naloga odraslih (staršev, vzgojiteljev in pomočnikov vzgojiteljev) je, da otroku odgovarjamo na vprašanja in mu pojasnimo, kar ga zanima.

Cohen-Solal pravi (1984, str. 230): “Otrok želi spoznati in razumeti. Ta želja se izraža bolj ali manj izrazito. Če je močna, zgovorno priča o razvijanju razumskih zmožnosti ali vsaj o otrokovih nagnjenih. Otrokova vprašanja dobro poznate in veste, da je nanje včasih težko odgovoriti.”

Spolna vzgoja ni samo to, kako otrok nastane, kakšen spolni ud imajo deklice in kakšnega fantje. Smisel vzgoje o spolnosti je, da je otrok zmožen sprejeti in dajati ljubezen, sprejeti lasten spol, sklepati trajne veze. Spolno vzgojo lahko opišemo kot osebno vzgojo značaja. Če bo otrok čutil, da je področje spolnosti tabu, se bo počutil zavrt in se pozneje v otroštvu ne bo mogel sproščeno pogovarjati o spolnosti. Otrok čuti, ali imajo starši, vzgojitelji in pomočniki vzgojiteljev glede spolnosti zadržke in se o njej nočejo pogovarjati in odgovarjati na njihova vprašanja. Prav to pa lahko zatira otrokov normalni spolni razvoj (Walker, 1997, str. 43).

Spolnost je za marsikoga tabu tema, kar pa seveda ni prav. Ocenjujemo, da odrasli teme o spolnosti pogosto ignorirajo, čeprav je strokovno dokazano, da je pomembno, da otroku odgovarjamo na vprašanja korektno in brez zadržkov, pri tem pa moramo biti pozorni na to, da so odgovori primerni otrokovi starosti.

2 Teoretični del

2.1 Spolnost

SSKJ navaja, da je spolnost značilnost, ravnanje, izhajajoče iz spolnega nagona, kot so spolna dejavnost, spolno življenje, problemi spolnosti (Slovar slovenskega knjižnega jezika, 2002, str. 1282).

“Spolnost je neločljivo povezana s človekom. Zajema vse vidike moškega ali/in ženske. Pomembno vlogo ima pri vzpostavljanju medsebojnih odnosov, predvsem pri pojmovanju vrednot, kot so: ljubezen, bližina, toplina, nežnost, čutnost in erotičnost” (Nojić, 2007, str. 10).

“Novorojenček prinese s seboj na svet tudi spolno nagnjenje, ki pa ni osredotočeno na spolne dele telesa. Nekateri užitki so najbrž spolnega izvora. Takšna sta najprej užitek nad lastnim telesom ter njegovim delovanjem. Otrok odkriva ugodje, ki je bilo prej (ko je bil še v materi) usmerjeno samo na lastno telo in sedaj postopoma prehaja navzven. Takoj po rojstvu spoznava to pri materi. Kasneje bo opazil, da obstajajo tudi druge osebe. Že je pripravljen ljubiti, vendar gre pri njem za samoljubno obliko, kajti še vedno se namreč bori za svoj obstoj” (Ipavec, 1999, str. 118).

2.1.1 Spolnost kot tabu

Ocenjujemo, da je spolnost za nekatere še vedno tabu¹ tema, kljub informacijam, ki so dostopne vseh povsod. Mnogi so mnenja, da so predšolski otroci še premajhni. Starši so prvi, ki morajo svoje otroke poučiti o spolnosti, to je njihova naloga. Tudi vzgojitelji in pomočniki vzgojiteljev se pogosto srečujejo s temo o spolnosti. Le-ta v njih vzbuja strah. Predsodki so namreč zakoreninjeni v njihovem mišljenju. V določenih kulturah je bila ta tema prepovedana, odrasli tradicijo prenašajo naprej, kljub temu da to ne bi smela biti

---

¹Slovar slovenskega knjižnega jezika navaja, da je tabu neka prepoved, zapoved, nanašajoča na kakšno dejanje (SSKJ, 2002, str. 1372).

ovira. Odrasli bi se morali o temi poučiti, jo s svojimi otroki obravnavati v dobro vseh. Naloga vzgojiteljev in pomočnikov vzgojiteljev je, da delajo v otrokovo dobro, obravnava in seznanjanje s spolnostjo mora biti del njihovih učnih načrtov.

R. Giommi in M. Perotti (1993) navajata, da je še vedno v miselnosti mnogih ljudi zakoreninjeno napačno mnenje, da predšolskemu otroku o stvareh v zvezi s spolnostjo ne govorimo. Tudi molk je sredstvo sporazumevanja. To, da se o spolnosti ne sme govoriti, ustvarja cenzuro in tabuje ter negativne razmere za otrokovo nadaljne odraščanje.

“Videti je, da imamo v naši kulturi veliko splošnih predstav o spolnosti. Ena izmed njih je, da spolnost vidimo kot neukročeno pošast, ki mora biti pod močnim nadzorom, ker bi drugače povzročila neverjetno zmešnjavo. Zato je bolje, da jo pustimo pri miru, o njej ne govorimo, jo skrivamo, zatiramo – bolje je, da ostane kot temna prisotnost, ki preži nekje v kleti” (Dickson, 1998, str. 162). Takšno mišljenje posledično pri odraslemu povzroči hitrejšo bitje srca in vznemirjenost, o temi ne želi govoriti, otrok pa takšna čustva čuti.

V primerjavi s preteklostjo se danes govori o spolnosti z veliko večjo domačnostjo in boljšim poznavanjem tematike, ki je nekoč veljala za tabu, kar pa je povzročalo hude zavrtosti in stiske (Aceti in Rotteglia, 2010). “Če otroci čutijo, da je področje spolnosti tabu, se bodo počutili zavrti in se pozneje v otroštvu ne bodo mogli sproščeno pogovarjati o teh ali sorodnih vprašanjih. Otroci tudi čutijo, če imajo starši glede spolnosti zadržke in se o njej nočejo pogovarjati oziroma nočejo odgovarjati na določena vprašanja. To lahko zavira otrokov normalni spolni razvoj. Če je odnos staršev do razvijajoče se otrokove spolnosti represiven ali odseva njihove spolne bojazni, lahko to na otroka vpliva vse življenje” (Walker, 1997, str. 43).

2.1.2 Strokovnjaki, ki so se ukvarjali s tabu temami

Mnogi dušeslovci so se že v preteklosti ukvarjali s spolnostjo otrok v predšolskem obdobju. Vloga dušeslovcev je zelo pomembna pri spolni vzgoji, saj osvetljuje izreden pomen prvih let njegovega življenja na tem področju. Dušeslovci razlagajo, kako je spolno nagnjenje dejavno v otroštvu, med njimi so: Sigmund Freud, Alfred Adler, Carl Jung in Erik Hamburg Erikson, ki so javno pričali in razlagali o tej temi (Ipavec, 1999, str. 27). Njihova mnenja oziroma zaključki so predstavljeni v nadaljevanju diplomskega dela.

Freud je uvrstil spolnost med človekove osnovne življenjske potrebe, med največje življenjske vrednote, pa tudi med najpomembnejše težave. V svojem času in okolju (le-to je pristransko in neiskreno zavračalo spolnost) je odkrito spregovoril o njej in jo razkril. Freud je bil prvi, ki je opozoril, da je zgodnje otroštvo zelo pomembno obdobje človekovega razvoja, saj starši določajo, ali se bo otrokova spolnost razvijala psihološko prilagojeno ali neprilagojeno. Izkušnje otrok vplivajo na kasnejši razvoj, kako se bo počutil kot odrasel. Po njegovih ocenah ima predšolsko obdobje v življenju izredni pomen. V tem času se mu oblikujejo najpomembnejše življenjske drže, vzgled staršev, vzgojiteljev in pomočnikov vzgojiteljev pa je ključnega pomena. Freud je že v preteklosti razglabljal o vprašanjih: Ali smemo otroku osvetliti dejstva o spolnem življenju, v kateri starosti naj se to zgodi in na kakšen način (Fontana, 1995, str. 51).

To so tudi vprašanja, o katerih razmišljajo vzgojitelji in pomočniki vzgojiteljev v vrtcih kot tudi starši. O vprašanju – ali smemo otroku osvetliti dejstva o spolnem življenju, pa se mnenja razhajajo. Ocenjujemo, da se bojijo, da bi predčasno obudili otrokovo zanimanje za spolnost. Prav je, da ohranimo otrokovo domišljijo čisto, vendar nevednost otroka ne obvaruje, ampak ravno nasprotno – vzdrami zanimanje. Preko medijev in vsakodnevnega sporazumevanja otrok prihaja v stik s spolno tematiko. O spolnosti je napisanih veliko knjig, ki pomagajo staršu, vzgojitelju in pomočniku vzgojitelja predstaviti, kako temo obravnavati in otroku razložiti. Temi se je težko izogniti. Sicer pa imajo tako starši kot strokovni delavci v vrtcu na voljo dovolj ustrezne literature, pomembno je namreč, da otroku spolnost razložimo na primeren način. Dolžnost starša je, da vzgaja in poučuje o spolnosti svojega otroka od samega začetka. Šola in vrtec naj podajata resnične in preproste

odgovore na vprašanja povezana s spolnostjo, tovrstna vzgoja naj bo naravna in pristna. V nasprotnem primeru lahko privede do posledic, kot so duševne motnje, zavrtost, nerazumevanje sebe in življenjskega sopotnika.

Po pojmovanju Freuda in nekaterih dušeslovcev gre vsak človek v otroštvu skozi stopnjo duševno-spolnega razvoja. Freud je skozi raziskave prišel do sklepa, da je duševno-spolno nesoglasje osnova vsake duševne bolezni, vendar pa so njegova sklepanja precej nesoglasna (Ipavec, 1999, str. 49).

Ipavec (prav tam, str. 50) pravi: "Nekateri zanikajo trditve Freuda s tem, ko javno kažejo na dvomljivost njegovih sklepov. Na drugi strani pa so strokovnjaki, ki popolnoma zagovarjajo njegove zaključke. Vsekakor pa je to področje, ki bo še naprej vzbujalo soočenje in tehtanje."

Alfred Adler je zapustil Freuda in njegova spoznanja ter pričel z raziskovanjem novega pristopa. Izjavil je, da nespregleda Freudovih sklepov glede spolnosti. Adler ocenjuje, da samozadovoljevanje izhaja iz načela zaščitništva. Gre za človeka, ki mu je družabnost sovražnost, vendar pa iz njegove razprave ni razvidno, ali to odklonilno čutenje nosi v sebi že kot dojenček oziroma otrok. S tem pa tudi ne razloži vzroka samozadovoljevanja otroka v predšolskem obdobju. Adler sicer opozarja, da imajo starši bistven vpliv na otrokovo spolno razpoznavnost. Ugotavlja tudi, da se spolnost pojavlja že zelo zgodaj v človekovem življenju. Spolno vzbujenje opazimo že kmalu po rojstvu otroka. To pa je bolj povezano z okoljem, kot mi pričakujemo. Ugotovil je tudi, da je občutek ugodja posebno poudarjen na tistih telesnih delih, ki naj bi bili manjvredni. To je ena od oblik višjega nadomeščanja. Otroci se lahko vzburi, kadar urinira ali izloča blato in mu to povzroča močno ugodje. Takšne telesne užitke lahko imenujemo pospolni. Naredi jih za osnovo svojih spolnih dejavnosti, ki s tem zgrešijo svoj pravi smisel (prav tam, str. 51).

Jung v razpravi z naslovom *Nasprotja med Freudom in Jungom* med drugim pravi, da ni Freudov nasprotnik. Ocenjuje, da se vsak dušeslovec vsaj v določenih odkritjih Freudovih raziskav strinja in enači z njim. Ocenjuje, da je spolnost samo eno od končnih nagnjenj in spolno nagnjenje pomeni duševna energija (prav tam, str. 52).

Tudi **Erik Homburger Erikson** je bil del ekipe Freuda, ki je glasno in javno razmišljal ter pisal o spolnosti predšolskih otrok.

“Razvijanje občutka zaupanja v svet je pomemben temelj za duševno zdravje odraslega, vključno z zdravim odnosom do spolnosti. Razvojni psiholog Erik H. Erikson je zapisal, da je človekova prva psihosocialna naloga v življenju razviti “temeljno zaupanje proti temeljnemu nezaupanju”. Erikson meni, da otroci med rojstvom in osemnajstim mesecem starosti spoznajo, ali se bodo njihove potrebe izpopolnjevale in ali lahko zaupajo ljudem ter svetu okoli sebe. Če njihove potrebe izpolnjujemo, razvijejo sposobnost za intimnost in zaupanje. Erikson je zapisal, da je prvenstveni način, preko katerega dojenček razreši ta vprašanja, hranjenje: Ali lahko zaupam, da me bodo nahranili, kadar bom lačen?” (Haffner, 2000, str. 24).

“Erikson je poizkušal narediti nekakšen načrt glede na otrokovo telesno in duševno opredeljenost. Posamezne vedenjske oblike so usmerjene k delom telesa, na katerih je veliko živčnih končičev. Pa tudi okolje jim pripisuje poseben pomen. S svojim zemljevidom je prikazal, kako se v posameznem razvojnem obdobju spreminja vzbudljivost posameznih predelov človekovega telesa” (Ipavec, 1999, str. 53).

Erikson deli spolnost na tri stopnje, in sicer na ustno, izločevalno in pa spolno stopnjo (več v nadaljevanju diplomskega dela, v poglavju 2.2.2). Po Eriksonu so obdobja oziroma stopnje predspolnega razvoja nujna podlaga za kasnejši razvoj spolnosti v obdobju odrasčanja. Mnoge oblike poznejše motene spolnosti lahko izvirajo prav iz obdobja predspolnega razvoja (prav tam).

2.2 Spolnost v predšolskem obdobju

“Spolnost je pri predšolskih otrocih zelo izrazita. V času od tretjega do šestega leta bo vaš otrok začel razvijati zelo močan čut za to, ali je deček ali deklica in kaj to pomeni za ljudi okoli njega” (Haffner, 2000, str. 39).

“Otrokova spolna vzgoja se torej začne, brž ko začuti, kako se oče in mati na splošno razumeta, kaj čutita do svojih sinov ali hčera, in brž ko zazna razliko med svojim telesom in telesom svojih staršev, med svojim telesom in telesom vrstnikov drugega spola” (Spock in Rothenberg, 1986, str. 411). Na splošno pa še vedno prevladuje mnenje (čeprav na začudenje mnogih ljudi), da se spolno čutenje otrok začne že v materi, kasneje se kaže kot sesanje mleka, igranje s spolnim organom. Torej pomeni, da otrok spolno raziskuje že zelo zgodaj (Walker, 1997, str. 41).

2.2.1 Spolnost od rojstva do sedmega leta starosti

Dojenček se prvih 12 mesecev odziva predvsem na kožni stik, ki mu izzove dražljaj ugodja. Ko otrok raste in se razvija njegova gibalna koordinacija, se prične dotikati svojih spolovil in jih prične raziskovati. To seveda ne pomeni, da je to znak prezgodnjega spolnega dozorevanja, vendar je to povsem normalen in naravni proces vsakega malčka. Druga posledica razvijajoče se spolnosti pri dečkih pa se kaže v erekciji² (Walker, 1997, str. 41). V prvih mesecih življenja dojenčki začnejo spoznavati svoje telo, nekje do sedmega, osmega meseca starosti že odkrijejo svoje roke in prste na nogah, v istem času pa dečki odkrijejo svoj penis, medtem ko deklice odkrijejo svojo vulvo približno dva meseca kasneje (Haffner, 2000, str. 22–23).

Med prvim in drugim letom, ko je koordinacija rok bolj razvita, se pričnejo dotikati svojih spolovil namerno, lahko se začnejo tudi samozadovoljevati. Tudi to je del naravnega procesa, lahko pa je tudi posledica posnemanja starejših bratov, sester, staršev, sovrstnikov (Walker, 1997, str. 41).

Med drugim in četrtem letom se otroci začnejo zavedati svoje spolne identitete in se veliko bolj zanimajo za svoja spolovila drugih otrok in sorojencev. Kmalu ugotovijo, da se dečki in deklice razlikujejo. Navajanje na kahlico privede do večje osredotočenosti na

---

²Erekcija je nabrekanje, utrditev spolnega uda (SSKJ, 2002, str. 205).

spolovila. V tem času je pomembno, da spolovila ne označujemo kot nekaj “umazanega, nečistega”, ampak kot naravni proces uriniranja skozi spolovila (Walker, 1997, str. 41–42).

“V tej starosti so “spolne” igre med otroki normalne in pogoste. Obsegajo lahko nežno medsebojno zanimanje, grobe igre in prerivanje, objemanje in poljubljanje, ležanje skupaj in medsebojno raziskovanje spolovil ...” (prav tam, str. 41). Če opazimo igre, kjer si otroci kažejo spolovila, se dotikajo drug drugega, je pomembno, da se na to ne odzivamo z jezo ali celo s kaznovanjem, takšno raziskovanje moramo sprejeti kot nekaj normalnega (Haffner, 2000, str. 49).

“Ko začnejo otroci govoriti, se jim odpre dodatna možnost raziskovanja spolnih zadev. To je starost “zakajčkov”: otroci med drugim hočejo vedeti, zakaj so drugačni od bratca, sestrice ali prijatelja, zakaj sta mami in očka različna (če ju vidijo gola), od kod prihajajo dojenčki, ali kako pridejo iz materinega trebuha. Otroku bomo najbolj pomagali, če ga ne odpravimo z lahkotnim odgovorom, temveč mu odgovorimo jasno in odkrito, primerno njegovi razvojni stopnji – četudi povedanega pojmovno morda še ne bo povsem razumel” (Walker, 1997, str. 42). Če mirno in z jasnimi in natančnimi informacijami odgovarjate otroku, ni nobenega razloga, da bi vas spravil pogovor v zadrego, seveda pa ni potrebno, da mu vse pojasnite naenkrat. Bolje je, če otrok sam ugotovi določene pojme, ko bo pripravljen, vas bo vprašal in si tako izpopolnil sliko (Leach, 2004, str. 492).

“Okrog **četrtega in petega leta** postanejo otroci bolj seznanjeni z razlikami med spoloma, postane jih bolj sram lastne golote in so pri slačenju bolj v zadregi” (Walker, 1997, str. 42).

Otrokovo razumevanje od **petega leta naprej** napreduje, spozna nekatere družbene spolne tabuje. Ugotovi, da golota na splošno ni sprejemljiva. Otrok že zna upoštevati prijazno in seveda jasno ter odločno izrečeno ugotovitev, da samozadovoljevanje ni nekaj, kar bi počeli v javnosti. Če povemo na tak način, bo otrok razumel, da samozadovoljevanje ni nekaj slabega, temveč je to nekaj, kar človek počne na samem (prav tam). Tudi Debra W. Haffner (prav tam, str. 46) pravi, da ne glede na družino oziroma vzgojitelje, je pomembno, da se otroci naučijo, da je dotikanje organov zasebno početje. Če pa otroka vidite, da to počne nekje na zasebnem mestu pa ga preprosto pustite in zapustite prostor (toaletni prostor, kopalnica itd.).

Od **šestega leta** naprej pa otrokova vprašanja postanejo zahtevnejša. Pomembno je, da smo z njim odkriti, mu povemo po resnici in se odgovoru ne izmikamo, saj bo otrok, ne glede na vse, želel izvedeti odgovor, sicer bo postal le še bolj radoveden, hkrati pa bo zbežan (Haffner, 2000, str. 42). S tem se strinja tudi P. Leach (2004, str. 492), ki pravi, da odgovarjamo otrokovim letom primerno in brez strahu ter napetosti.

2.2.2 Stopnje razvoja spolnosti

Ustna stopnja

Prva stopnja je ustna stopnja, kjer novorojenček najprej ljubi z usti. Ustna stopnja postane žarišče zblíževanja in mu prinaša največje užitke (Ipavec, 1999, str. 30).

“Smisel dojenja ni zgolj v tem, da je materino mleko zanj najprimernejša telesna hrana. Sesanje mu nudi tudi čutno ugodje, kar večina znanstvenikov priznava kot prve znake spolnosti. Njegovo ugodje se ne sproži v območju spolnih delov telesa, temveč v ustih, zato se to obdobje imenuje ustna stopnja” (prav tam).

“Dojenje tesno poveže mater in otroka ter ju čustveno in telesno zadovoljuje” (Walker, 1997, str. 219). M. B. Zorec (2003, str. 196) tudi navaja, da je dojenje v prvih mesecih zelo pomembno, saj predstavlja najglobljo intimnost med otrokom in materjo.

Zato je pomembno, da starša namenita veliko ljubeznive pozornosti otroku, saj bo le tako lahko kasneje navezal pristni stik z ljudmi in stvarmi okoli sebe. Če otroku ne damo te ljubezni, lahko privede do tega, da ne bo zmožen za kasnejše spolno življenje. Če je otrok oropan starševske nežnosti, hitro najde nadomestne užitke (sesanje prsta, guganje, igranje s spolovili) (Ipavec, 1999, str. 31 in Walkner, 1997, str. 44).

Do druge stopnje ustne stopnje pa pride otrok takrat, ko nastajajo telesne spremembe, in sicer ko dojenčku zrastejo zobje. To dojenčku povzroča bolečine v ustih, kjer pa je do sedaj doživljal največje ugodje. Bolečino pa ne prinašajo le dojenčku, ampak tudi doječi materi.

Odziv matere zato pogosto pomeni izgubo prejšnje usklajenosti. Erikson je mnenja, da se temu doživetju dojenček ne more izogniti (Ipavec, 1999, str. 33).

Izločevalna stopnja

Druga stopnja je izločevalna stopnja, ki traja od prvega in vse do tretjega leta starosti. V izločevalni stopnji so v središču otrokovega doživljanja zadnjični in sečnični predeli oziroma njihovo delovanje. Otrok v tej stopnji preizkuša vedenjske vzorce zadržanja in dejavnega dajanja. V odnosih s starši se mu oblikuje samostojnost, s katero premaguje občutke dvoma in sramu (Ipavec, 1999, str. 34).

“Nekateri raziskovalci menijo, da zaradi bližine spolnih delov telesa, izločanje pri majhnem otroku povzroča neko določeno ugodje. Vsekakor je to zanj več kot samo telesna potreba /.../ Izločanje že samo po sebi obrača njegovo pozornost na spolne dele telesa (prav tam, str. 36).

Tudi R. Walker (1997, str. 41) meni, da privajanje na kahlico stopnjuje otrokovo osredotočenost na spolovila. Pravi, da je izrednega pomena, da starši v tem času spolovil ne označujejo kot nekaj grdega ali umazanega, ker so blizu anusa.

Spolna stopnja

Tretja stopnja je spolna stopnja, ki traja od tretjega in vse do petega leta. V tej stopnji postane spolovilo najpomembnejše področje. Spolni ud pri dečkih in spolovilo pri deklicah postane vir užitkov. Prav v tem obdobju se duševni razvoj razvije v različne smeri. Če otrok zadovoljivo preživi to obdobje, premaga ojdipovo težavo (Ipavec, 1999, str. 38). Otroci svoja spolovila raziskujejo s čisto posebnim čutnim užitkom, saj ko se z njimi igrajo, jim to prinaša zadovoljstvo (Nitsch, 2002, str. 169).

“Otrokovo zanimanje za spolne dele je enako naravno, kot je zanimanje za kateri koli drug del lastnega telesa, recimo za roke ali noge. Vsak del telesa (četudi je na videz še tako neznamen) izpolnjuje določeno vlogo. Če odpove en sam, nujno nastanejo razne motnje v telesu kot celoti in posredno tudi v človekovi notranjosti” (Ipavec, 1999, str. 38).

Povsem normalno je, da otrok odkrije, da jim je otipavanje spolovil še posebno všeč. Dejansko se jih skoraj vsak otrok dotika, nekateri se z njimi celo igrajo. Pri dečkih je pogost pojav, da jim spolni ud priložnostno nabrekne. To je seveda znamenje določene mere spolnega vznemirjanja. Igranje s spolnimi udi ni nič skrb vzbujajoče, dokler to ne postane navada.

2.2.3 Teorija psihoseksualnega razvoja

Oralna faza

“Prvo in deloma drugo leto starosti je po Freudu otrok v oralnem stadiju razvoja. Erogena cona³, ki je vir užitka, so v tem obdobju usta. Otrokove najpomembnejše in prijetne izkušnje so sesanje, hranjenje, požiranje, grizenje, žvečenje ipd. Otrok bo uspešnejše prešel čez to obdobje, če ga mati nežno drži v naročju med hranjenjem in če le-to poteka v mirnem okolju brez motečih dražljajev” (Batistič-Zorec, 2000, str. 28).

“Če opazujete dojenčka, ko začne sesati, lahko vidite, da je lačen in da mu okus po mleku, ki teče v želodec, blaži občutek lahkote. Opazite lahko tudi, da je dojenčku prijetno, ker ga, medtem ko sesa, držite v naročju in ga ljubkujete” (Leach, 1991, str. 125). Dejavnost z usti torej samo po sebi nudi užitek, saj jo otrok prakticira tudi, ko ni lačen. To se kaže takrat, ko otrok sesa prst, daje v usta predmete, ki jih dobi v roke. Pomembno je, da so v tem obdobju zadovoljene otrokove potrebe.

“Freud meni, da pride v primeru, če otrokove oralne potrebe v tem stadiju niso ustrezno zadovoljene, do potiskanja nezadovoljstva in konfliktov v nezavedno. Fiksacija na oralnem stadiju razvoja se v poznejših letih lahko kaže kot depresivna nevroza. Za oralni nevrotski značaj je značilna usmerjenost k jemanju, prisvajanju, prekomerna odvisnost ali kompulzivna navada iskanja oralnega zadovoljstva skozi hranjenje, pitje, kajenje ipd. Velja

---

³Erogene cone so v delih telesa, ki so posebno občutljivi za spolno draženje (SSKJ, 2002, str. 205).

pa tudi nasprotno: pretirano zadovoljevanje oralnih potreb v otroštvu se lahko kaže v pasivni in odvisni osebnosti” (Batistič-Zorec, 2000, str. 28).

Torej je pomembna srednja mera oziroma zlata sredina.

Analna faza

“Obdobje med drugim in tretjim letom predstavlja analni stadij. V tem obdobju je otrokov interes usmerjen v izločanje in zadrževanje blata, zato je dominantna cona libidalne⁴ investicije zadnjična odprtina oziroma anus” (prav tam, str. 28).

Otroci v tem obdobju kažejo interes za svoje izločke. Pogosto se jih otroci dotikajo brez sramu in gnusa, vzgojitelji in starši pa pogosto reagirajo z zgražanjem. Otroci v tem obdobju zadovoljujejo svoje telesne potrebe preko zadrževanja in izločanja telesnih izločkov. To obdobje je lahko ključno za otroke v smislu pridobivanja ljubezni, odobravanja in pohvale, ki sledijo uspešnemu toaletnemu treningu. Saj starši in vzgojitelji otroke spodbujajo, jih pohvalijo, kadar izločajo v kahlice, otroci se zato počutijo pomembne, ljubljene (Batistič-Zorec, 2014, str. 26).

Če starši in vzgojitelji pretirano pritiskajo otroka na čistočo, preden je fiziološko in psihološko zrel, ali ga celo zasmehujejo, kadar mu ne uspe zadržati izločkov, otrok lahko doživi strah, občutek krivde ali jezo (Leach, 2004, str. 458).

“Fiksacija v tem obdobju privede do prisilnih nevroz ali fobij. Za nevrotski značaj te osebe je značilno, da teži k pretiranemu redu, natančnosti, načelnosti, ubogljivosti, čistoči in je preveč kritična do drugih ljudi. Osebe, ki so neustrezno prešle skozi to obdobje, so lahko nagnjene h prekomernemu zadrževanju stvari /.../” (Batistič-Zorec, 2000, str. 29).

Falična faza

Falični stadij traja od približno tretjega pa nekje do šestega leta starosti. V tem obdobju je ključen objekt užitka spolni organ otroka. Otrok v tem času ugotovi, da mu dotikanje spolnih organov povzroča užitek, zato je za to starost značilno samozadovoljevanje otrok.

---

⁴Libido je spolni nagon kot osnova vseh nagonov (SSKJ, 2002, str. 492).

Otrok začne v tem času odkrivati razlike med dečki in deklicami in posledično doživi izkušnjo anksioznosti ob odkritju, da ima en spol penis, drugi pa ne. Pri dečkih se to odkritje kaže kot kompleks kastracije, pri deklicah pa kot zavidanje penisa (Batistič-Zorec, 2000, str. 29).

“Otroci med četrtem in šestim letom skušajo potešiti svojo radovednost glede telesnega videza vrstnikov tako, da se pri igri slečejo. Golo telo jim ne pomeni nič nespodobnega. So pač nedolžno radovedni” (Pantley, 2001, str. 94).

V tej fazi se otroci opazujejo in spoznavajo razlike med seboj. Privede pa tudi do ljubosumja med hčerko in materjo, ter med sinom in očetom. Freud je verjel, da dečki v teh letih doživijo mater kot zaželjeni objekt, vendar je tudi ugotovil, da matere ne morejo imeti le zase, saj je tukaj še oče, ki je uspešen tekmeč za materino naklonjenost (Ipavec, 1999, str. 49).

“Otrok doživlja močna ambivalentna čustva, saj je na roditelja istega spola ljubosumen, se ga boji in ga hkrati potrebuje in ljubi. Ta konflikt je Freud poimenoval Ojdipov konflikt ali Ojdipov kompleks.⁵ Rešitev Ojdipovega konflikta je v tem, da se deček, zaradi opisanih ambivalentnih čustev kot zaradi strahu pred kastracijo, odpove materi kot seksualnemu objektu in potisne v nezavedno tako željo po materi kot sovraštvo do očeta. Rivalstvo z očetom premaga tako, da se z njim identificira. Pri tem prevzame nekatere njegove značilnosti, vključno z moškostjo in očetovimi moralnimi vrednotami” (Batistič-Zorec, 2000, str. 29). Pri deklicah je podoben proces, le da je objekt zaželjenja oče, tekmica za očetovo naklonjenost pa mati.

“Točka preloma v dekličinem razvoju je odkritje lastne kastracije. Kastracijski kompleks – to je zavidanje penisa, uvede Ojdipov kompleks, namesto da bi ga razdril tako kot pri dečkih. Deklica začne gojiti romantično naklonjenost do očeta, ki se pogosto ujema s povečanim interesom očeta zanjo, ker ni več mali otrok, ampak mala ženska. Želja po očetu je izvorno želja po penisu, ki ji ga je mati odrekla, pogoji ženskosti pa so izpolnjeni,

---

⁵Ojdipov kompleks je podzavestna erotična želja sina po materi in njegovo sovraštvo do očeta (SSKJ, 2002, str. 758).

ko to nadomesti želja po otroku. Želi si, da bi očetu podarila otroka, hkrati ugotovi, da njene želje niso mogoče in da je pri tem njena rivalka mati” (Batistič-Zorec, 2000, str. 29).

Tudi pri deklicah pride do spoznanja in postopnega soočanja z realnostjo, da deklica ne more posedovati očeta. Torej deklice pridejo do identifikacije, in sicer z materjo, ki poseduje očeta in s tem nastankom superega. Vendar je Freud mnenja, da je superego pri deklicah šibkejši, kajti ni osnovan na strahu pred kastracijo, ki bi jih prisilila k ponotranjenju etičnih standardov očeta in matere, zato ne doseže take moči in neodvisnosti kot pri moških (prav tam). Pomembno je, da otroci to fazo uspešno prebrodijo, v nasprotnem primeru se namreč lahko kažejo posledice kasneje v odraslem obdobju, in sicer v homoseksualni želji, izogibanju intimnih relacij, pretiranemu flirtanju, moči in prodornosti.

Stopnja latence

Stadij latence traja nekje med enajstim in trinajstim letom starosti. V tem obdobju otrok potlači svoje seksualne potrebe, seksualni impulzi se umirijo, otrokov superego pa se razvija naprej (Batistič-Zorec, 2014, str. 28).

Genitalna faza

Genitalni stadij je v času mladostništva. V tem stadiju otrok spolno dozori, interesi, ki so bili prej usmerjeni do istospolnih prijateljev, se preusmerijo k nasprotnemu spolu. Bistvena naloga je, da se mladostnik osvobodi vezi staršev in postane neodvisen (prav tam).

2.3 Spolne dileme v vrtcu

“Od rojstva dalje se otrokom razvija njihova spolna identiteta – zavedanje sebe kot ženske ali moškega. Vprašanje, kako zgodaj se začnejo otroci zavedati svojega spola in spolnosti, je zapleteno in mu je bilo posvečenih veliko razprav in raziskav. Čeprav ne vemo natanko, kaj dojenčki mislijo in čutijo, zanesljivo obstaja obdobje – ponavadi med osemnajstimi meseci in tremi leti – ko se otroci začnejo zavedati svojega telesa, vključno z zunanjimi spolovili. Toda splošno zavedanje o spolu pozneje postopoma določa tudi kulturno okolje:

vpliv družine, drugih otrok, učiteljev in sredstev javnega obveščanja” (Walker, 1997, str. 33).

Vzgojitelji in pomočniki vzgojiteljev se pogosto sprašujejo, kako se pravilno odzvati na samozadovoljevanje otroka, neutrudljivo se dotika svojega spolnega uda, ga kaže drugim, se z njim igra, postavlja različna vprašanja v zvezi s spolnostjo.

V nadaljevanju diplomskega dela so opredeljeni in opisani najpogostejši pojavi, s katerimi se soočajo vzgojitelji in pomočniki vzgojiteljev v vrtcu, med njimi so predvsem vprašanja otrok povezana s spolnostjo, samozadovoljevanje in spolne igre.

Spolne igre

“Nič nenavadnega ni, če se predšolček skuša občasno zaplesti v spolno igro. Tako kot dojenček rad raziskuje svoje telo, majhni otroci raziskujejo telesa drug drugega. Telesne razlike jih begajo. Vedno znova se zato želijo prepričati, če je z njihovimi telesi vse v redu. In tudi, če jim je že vse znano in če so vsi občutki razumljeni, se med seboj ogledujejo in dražijo. Možen je tudi njihov poskus spolne združitve, čeprav je navadno neuspešen zaradi preslabe napetosti spolnega uda in je le izraz radovednosti ter posnemanja odraslih” (Ipavec, 1999, str. 162).

H. Požarnik (1984, str. 11) ocenjuje, da je razkazovanje spolovila med tretjim in petim letom nekaj dokaj običajnega. Še posebej dečki s ponosom kažejo svoj ud in poskušajo urinirati pred vrstniki čim više in čim dlje. Deklice se čutijo ob tem prikrajšane in z zavistjo gledajo na drugačno telesno zgradbo dečkov.

Tudi M. Košiček (1992, str. 136) trdi, da spolne igre zadovoljujejo radovednost otrok. Prepričan je, da te spolne igre niso specifično spolne in ne navajajo otroke na prezgodnjo spolno dejavnost. Ko se otroci povzpejo na višjo stopnjo duševnega razvoja, jih takšne igre prenehajo zanimati. Rost (1991) prav tako ocenjuje, da gre v večini primerov le za spolno radovednost. Namreč – otroci raziskujejo, ali imajo enake spolne organe kot drugi, kako se le-ti med seboj razlikujejo. Seveda takšne aktivnosti niso škodljive in ustrezajo naravnim interesom otrok.

“Glede spolnih iger so tudi med otroki razlike: pri enih je prehodna, pri drugih pogostejša. Nekoga morda zaposli po večkrat na dan, drugega le v daljših presledkih. Vendar velja za slehernega, da je to naravna razvojna stopnja” (Ipavec, 1999, str. 164).

Mnenje različnih psihologov je torej, da golota in kazanje spolnih udov drugim sovrstnikom ni nič nenavadnega in spornega. Otrok v času med tretjim in šestim letom raziskuje svoje telo, spoznava razlike med svojim spolnim udom in udom nasprotnega spola. Vse to se dogaja, ker so otroci nedolžno radovedni.

2.3.1 Samozadovoljevanje

Avtorji uporabljajo oba izraza: samozadovoljevanje in masturbiranje. Tako sta tudi v diplomskem delu uporabljena oba izraza, odvisno od avtorja.

Ipavec (1999, str. 135) pravi: “Pod izrazom otroško samozadovoljevanje pojmem malčkovu draženje lastnega spolovila, včasih do spolnega vrhunca. To je navadno izraz potrebe po spoznavanju telesa in ponovitvi dejanja, ki je izzvalo naslado. Samo početje zahteva gibalno usklajenost, ki se razvije šele po tretjem letu.”

Nekateri dečki si kot ritmično pomirjevalo izberejo to, da se vlečejo za penis, če niso ujeti v spete plenice ali spalnega pajaca. Nekateri deklice pa se navadijo pozibavati tako, da s spolovilom ritmično drgnejo ob prečko postelje ali žimnico. P. Leach navaja, da tudi če se nam zdi naravno, da dojenček raziskuje tiste dele svojega telesa, ki so običajno pokriti s plenici, kadar je gol, vas bo pogled na svojega otroka, ki se ritmično pozibava, ves zaripel, sopihajoč in vidno vznurjen, najbrž pretesel (Leach, 1991, str. 485).

H. Požarnik (1984, str. 12) pravi, da je za samozadovoljevanje v naši kulturi od nekdaj veljalo, da je grešno, bolešno in zdravju škodljivo. Starši in pedagogi so to navado otrokom želeli zatreti, vendar brez večjega uspeha. H. Požarnik ocenjuje, da je danes samozadovoljevanje nekaj povsem naravnega, neškodljivo sproščanje spolne napetosti. Pravi, da škodljivo postane šele takrat, če tistemu, ki se samozadovoljuje, vcepimo občutek krivde in sramu.

Otroško samozadovoljevanje ima celo nekatere prednosti, saj se na tak način lahko otrok pouči o lastnem telesu in sposobnosti. Otrok si ob samozadovoljevanju vliva ponos in samospoštovanje. B. Spock in M. B. Rothenberg (1986) ocenjujeta, da je masturbiranje lahko znak živčne napetosti in zaskrbljenosti. Menita, da se v vsaki starosti najde nekaj otrok, ki se igra s spolovili, včasih tudi vpričo drugih. Menita, da so to ponavadi živčno napeti in zaskrbljeni otroci. Vendar nervozni niso zato, ker masturbirajo, temveč masturbirajo, ker so nervozni.

Na splošno se otroci samozadovoljujejo iz različnih razlogov, in sicer iz užitka, raziskovanja, olajšanja, infekcije ali spolne zlorabe.

Užitek

“Vsi otroci čutijo tudi spolno (čeprav večina odraslih raje misli, da ni tako) in prej ali slej odkrijejo, da jim je prijetno, če se drgnejo po spolovilu” (Leach, 19991, str. 221). Tudi D. W. Haffner (2000, str. 32) pravi, da se otroci samozadovoljujejo iz užitka, prinaša jim neko ugodje.

Raziskovanje

“Raziskovanje telesa je povsem normalno spolno izražanje že v zgodnji mladosti” (Nojić, 2007, str. 24).

“Samozadovoljevanje je oblika, s katero človek spozna svoje telo na svojo željo in na svoj način, brez vpliva drugih” (prav tam, str. 25).

Olajšanje

Za nekatere otroke pomeni samozadovoljevanje zmanjšanje neke napetosti, naprimer utrujenosti, razburjenosti, stresa, zdlgočasnosti, pretirane pozornosti staršev ob samozadovoljevanju (Požarnik, 1984, str. 11).

Infekcija

Malomarnost staršev, ki ne skrbijo dovolj za dojenčkovo čistočo spolnih delov telesa povzroči, da recimo dečka srbenje navaja k drgnjenju glavice spolnega uda. Iz nabrane

nečistoče pod sprednjo kožico se izloča sirasta snov, ki povzroči vnetje in gnojenje. Vse to ga skeli in zato čuti potrebo, da spolovilo še intenzivneje drgne. To je dodatna spodbuda, da se nagiba k igranju s spolovilom (Ipavec, 1999).

Zloraba otrok

D. W. Haffner (2000, str. 72) ocenjuje, da je pretirano samozadovoljevanje lahko tudi sum zlorabljenih otrok. Sum se poveča, če samozadovoljevanje moti otrokovo vsakdanjo igro in sproščenost, vendar pa je potrebno biti pozoren še na druge znake zlorabe. Tudi B. Nojić (2007) meni, da je masturbiranje nekaj povsem normalnega in naravnega, vendar le ob primernem času in v primernem prostoru.

Primerno je:

- kadar ne posega v pravice drugih v okolju,
- kadar se izvaja v primernem prostoru,
- kadar ne ovira vsakodnevnih opravil in zaposlitvenega programa,
- kadar ne pripelje do samopoškod (Nojić, 2007, str. 25).

2.3.2 Vprašanja otrok povezana s spolnostjo

Otrok opazuje okolico, starše in sovrstnike in opazi različne stvari, ki ga zanimajo. Njegovemu opazovanju sledijo vprašanja, ki so za nas večkrat neprijetna in "nezaželjena", še posebej, če so v neprimernem trenutku. Naravno je, da se otrok v obdobju, ko je star tri leta, sprašuje, kako je prišel na svet, zakaj imajo deklice vagino, fantje pa penis. Vsa ta vprašanja postavlja brez oklevanja in premisleka.

Cohen-Solal (1984, str. 230) pravi: "Otrok želi spoznati in razumeti. Ta želja se izraža bolj ali manj izrazito. Če je močna, zgovorno priča o razvijanju razumskih zmožnosti ali vsaj o otrokovih nagnjenjih. Otrokova vprašanja dobro poznate in veste, da je nanje včasih težko odgovoriti."

“Vedite, da vas otrok ne bo nikoli vprašal ravno tako, kot pričakujete, in ne takrat, ko bi želeli /.../ Vedite, da otrok sprašuje iz gole radovednosti, čeprav je vam ob takem pogovoru tako nerodno, da vas kar duši” (Spock, Rothenberg, 1986, str. 413). Otroci se med seboj razlikujejo. Nekateri otroci sprašujejo kasneje, nekateri prej. Vsekakor to ni nič narobe. Pomembno je, da na vprašanja otrok vedno odgovorimo, otrokom zadoščajo kratki odgovori. Poslušanje otroka ne pomeni le slišati, kaj hoče, temveč tudi skušati razumeti, kaj potrebuje. Če otroka poslušamo, ne razlagamo vnaprej, česar ni želel slišati, temveč mu dajemo odgovore na vprašanja, ki jih je zastavil. Prav tako je pomembno, da otroku odgovori tista oseba, kateri je zastavil vprašanje.

Otrok najpogosteje sprašuje o:

- razlikah v spolu,
- razlikah pri uriniranju,
- dojenčkih,
- rojstvu,
- vlogi očeta pri dojenčku,
- tem, kako nastane otrok,
- tem, od kod pride otrok.

“Otrok zastavlja takšna vprašanja z enako radovednostjo, s katero se zanima za vse drugo, kar se dogaja okrog njega. To pomeni, da vprašanja niso izraz otrokove spolnosti, marveč so umska funkcija, izraz njegove prirorejen potrebe po spoznanju” (Košiček, 1992, str. 128).

Starši imajo glavno vlogo pri odgovarjanju na otrokova vprašanja. Pri vzgoji in izobraževanju pa so zelo pomembni tudi vzgojitelji in pomočniki vzgojiteljev (v nadaljevanju: vzgojitelji). Otrok vzgojitelju postavi vprašanje, pomembno je, da otroka sliši in mu odgovori jasno in kratko. Le tako bo otrok zadovoljen in bo imel posledično še večje zaupanje v vzgojitelje.

Mnogi vzgojitelji se na takšna vprašanja napačno odzovejo. Pogosto otroku ne odgovorijo, na vprašanje, kadar jih vpraša, kako je prišel na svet ali zakaj ima bratec “luleka”, sestra pa ne. Ali pa rečejo otroku, da je še premajhen, da bi razumel. Nekateri vzgojitelji se celo

razjezijo, ko jih otrok sprašuje o spolnosti, prepričujejo ga, da se dostojen otrok sploh ne zanima za "takšne reči". Včasih vzgojitelji sicer odgovorijo na kakšno otrokovo vprašanje, vendar pa pri tem ne povedo resnice, ampak si izmislijo kakšno pravljico. Znana je na primer pravljica o štoklji, ki menda prinaša otroke; o zelju, kjer pod listi starši najdejo novorojenčka; o bolnici, v kateri kupijo otroka itd. (Košiček, 1992, str. 129).

Otrokovo razumevanje v povezavi s spolnostjo lahko opredelimo po letih, ni pa nujno, da takrat razume določene pojme. Gesell je razumevanje spolnosti opredelil po letih in otrokovem dožemanju razumevanju, in sicer:

- **od drugega do tretjega leta:** otrok razume besede za posamezne dele telesa, kot so vagina, penis,
- **od tretjega do četrtega leta:** otrok se že zaveda razlik med spoloma, posledično pa začne postavljati vprašanja v povezavi s spolnostjo,
- **od četrtega do petega leta:** otrok že razume, kako se rodi novorojenček,
- **od petega do šestega leta:** otrok že ve, kako deluje njegovo telo, ima predstave o tem, kako nastanejo otroci,
- **od šestega do sedmega leta:** otrok razume splošno razumevanje spolnega odnosa (Ivančič, 2011, str. 9).

2.3.3 Vloga vzgojitelja in pomočnika vzgojitelja

Vloga vzgojitelja in pomočnika vzgojitelja je izjemno pomembna, predvsem ta, da se pravilno odzove na vprašanja otrok, spolne igre in samozadovoljevanje. S tem pomaga sebi in otrokom. V nadaljevanju diplomskega dela so opisani napotki ter priporočila, kako se odzvati v primeru spolne igre, samozadovoljevanja in ob vprašanjih otrok povezanih s spolnostjo.

- **Spolna igra**

D. Ipavec (1999, str. 162) pravi, da ni nič nenavadnega, če se otrok občasno zaplete v spolno igro. Tako kot dojenček raziskuje svoje telo, majhni otroci raziskujejo telesa drug drugega. Ipavec ocenjuje, da jih telesne razlike begajo.

Tabela 1: Pričakovano in problematično vedenje otrok ob spolnih igrah

	PRIČAKOVANO	PROBLEMATIČNO
STAROST OTROK	podobna	več kot 3 leta
VEDENJE OTROK	smeh, radovednost, veselje	nasilnost, jeza, strah, umaknjenost vase
DEJAVNOSTI	slačenje; igranje zdravnika ali "pokaži mi, pa ti bom tudi jaz"	oralni, analni ali vaginalni odnos, penetracija s prsti ali predmeti
PO POGOVORU S STARŠI	prenehanje vedenja	nadaljevanje vedenja

Tabela 1 prikazuje pričakovan in problematičen odziv otrok ob spolnih igrah (Haffner, 2000, str. 51). Na vprašanje, kako se odzvati, ko vidimo, da se dva otroka ali več otrok igra igro, pri kateri si kažejo svoje intimne dele, se dotikajo drug drugega. D. W. Haffner (2000, str. 49) odgovarja, da se moramo odzvati z mirnim glasom in z razumevanjem. Predlaga, da otrokom mirno ukažemo, da se oblečejo in pridejo v igralnico. Predlaga, da takšno dejanje izkoristimo za pomembno lekcijo. Predlaga, da prelistamo primerno knjigo, leksikon in jih poučimo, da je telo njihova last in naj ga ne razkazujejo komur koli, kjer koli in kadar koli. Tudi M. Košiček (1992, str. 127) pravi, da moramo omogočiti otrokom, da doživljajo spolnost kot nekaj naravnega, da moramo otroku prikazati, da spolnost ni nič skrivnostnega, prepovedanega ali grdega.

D. W. Haffner (2000, str. 49) odgovarja tudi na vprašanje, kdaj nas mora skrbeti, če se otroci igrajo spolne igre. Pravi, da takrat, kadar se otroci igrajo spolne igre s starejšimi otroki, so le-te nasilne, imajo oralno-genitalne kontakte. Penetracije s prsti ali predmeti so morda znak, da pomislimo, da so izpostavljeni takšnemu vedenju odraslih ali pa so znak resnično doživete zlorabe.

- **Samozadovoljevanje**

D. W. Haffner (2000, str. 88) ocenjuje, da bi morali vsi otroci vedeti, ne glede na družinske vrednote, da samozadovoljevanje ne škodi telesu ali duhu in da spada v zasebnost. D. Ipavec (1991, str. 136) ocenjuje, da so še mnogi prepričani, da igranje s spolovilom škoduje otrokovemu telesnemu oziroma duševnemu zdravju. Vendar pa so znanstveniki to domnevo po dolgoletnih raziskavah opustili. Nevarni so lahko le duševni spori, ko otroku to predstavimo kot nekaj prepovedanega.

V vrtcu je opaziti mnogo primerov, ko se otroci samozadovoljujejo. Vzgojitelji so ob tem v večini v stiski, o tem so slabo poučeni.

V nadaljevanju diplomskega dela navajamo nekaj napotkov za vzgojitelje in pomočnike vzgojiteljev o pravih odzivih na otrokovo samozadovoljevanje.

- **Ignoriranje vedenja:** "Masturbacija ne škodi otrokovemu zdravju, zato je ni treba imeti za problem. Na otrokovo igranje s spolovilom pravzaprav sploh ni treba obračati pozornosti. Če bomo tako ravnali, bo otrok kmalu nehal masturbirati" (Košiček, 1992, str. 134). P. Leach (1991, str. 263) v svoji knjigi razlaga, da je to nekaj povsem normalnega in naravnega. Lahko se zgodi, da bo otrok masturbiral v postelji, takrat je čas, da ga pustimo. Saj ima otrok pravico do zasebnosti.
- **Ne prepovedujte in ne ustrahujte otroka:** M. Košiček (1992, str. 128) ocenjuje, da mnogo vzgojiteljev otroka, ki masturbira, začne psovati, mu grozi, ga kaznuje, strašijo ga z dozdevnimi posledicami tega dejanja. Vso to nasprotovanje bo okrepilo otrokovo zanimanje za masturbiranje ter ga hkrati obremenilo z bojznostjo in občutki krivde.
- **Pogovorite se:** Kupite ali izposodite si knjigo o spolnem razvoju otrok. Najprej jo preberite sami, tako boste spoznali precej stvari, ki ste jih morda že pozabili ali pa

jih sploh niste vedeli! V primernem trenutku se z otrokom pogovorite. Povejte mu, da ste vedno pripravljeni odgovarjati na njegova vprašanja (Pantley, 2001).

- **Ostanite mirni:** “Potrudite se premagati vznemirjenje. Če ste res vznemirjeni, to poskušajte prekriti” (Leach, 1991, str. 220).
  - **Pogovorite se s starši:** “Nezmerno masturbiranje je samo eden izmed simptomov živčne razvrzanosti, ilustracija dejstva, da je pogosto masturbiranje posledica kakšne nepravilnosti v otrokovem življenju ali duševnosti. Treba je poiskati vzroke za tisto nepravilnost” (Spock, Rothenberg, 1986, str. 410).
- Ne vedno, vendar je mogoče, da se otrok samozadovoljuje zaradi različnih nevroz. Če se otrok samozadovoljuje pogosto, na javnih mestih in dalj časa, je čas, da se pogovorite s starši in poiščete skupaj vzrok za pretirano samozadovoljevanje otroka. Lahko pa se otrok samozadovoljuje zaradi vnetja, nehigijene in je potrebno na to starše opozoriti.
- **Preusmerite pozornost otroka:** Pantley (2001) ocenjuje, da je nekaterim otrokom dolgčas pri določenih dejavnosti v vrtcu, to jih posledično privede od igranja s spolovili. Pomembno je, da otroka na miren in ne preveč očiten način preusmerite na drugo dejavnost, zahtevnejšo, kjer so njegove roke zaposlene.
  - **Pogovorite se z otrokom:** Pantley (2001) svetuje, da otroku poveste, da je to nekaj intimnega, da to počnejo na stranišču, v svoji sobi, postelji, tam, kjer ga ne vidijo ostali otroci. Otrok sicer mora vedeti, da njegovo vedenje ni napačno, vendar bi ga lahko okolica obsojala.
  - **Vprašanja otrok povezana s spolnostjo**

Veliko šol in vrtcev otroke spodbuja, da morajo skrbeti za razne živali, kot so zajci, morski prašički in bele miške. Tako imajo otroci priložnost, da spoznajo življenje živali v vseh ravneh – kako se hranijo, kako se pariyo, kako se skotijo in kako mladički sesajo. Otrokom je lažje, če spoznajo življenje na tak neoseben način, obenem pa šola ali vrtec s tem dopolnjujeta otrokovo znanje, ki si ga je pridobil doma. Seveda se otrok običajno želi o vsem, kar izve v šoli, podrobno pogovoriti še doma. (Spock, Rothenberg, 1986, str. 414)

Otroška vprašanja o spolnosti lahko nepripravljenega vzgojitelja in pomočnika vzgojitelja spravijo v zadrego. Zato je pomembno, da so le-ti na takšne pogovore vedno pripravljeni in odprti, da vprašanja sprejmejo kot zanimiva, dobra ter vredna pogovora z zavedanjem, da vedno ne bodo znali otroku prepričljivo odgovoriti. Če niste prepričani v svoje znanje, takrat poiščite primerno knjigo in se ob njej pogovorite.

Kadar vzgojitelji in pomočniki vzgojiteljev odgovarjajo na otrokova vprašanja o spolnosti, je zaželjeno, da se držijo naslednjih priporočil:

- **Otroku je treba odgovoriti takoj oziroma brž, ko vas vpraša!**

“Najvažnejše je, da otroku posvetite čim več časa in poskušate odgovoriti na njegova vprašanja” (Cohen-Solal, 1984, str. 230).

- **Naj mu odgovori tista oseba, ki jo vpraša.**
- **Odgovarjati je treba mirno, prijazno, brez premišljevanja ali iskanja posebnih besed.**

“Najprej je treba reči, da je ne glede na uporabljene izraze pomemben predvsem način pogovora z otrokom” (Aceti in Rotteglia, 2009, str. 18). Pomembno je, da ste mirni, prijazni in odprti.

- **Odgovor naj bo jasen, enostaven in otrokovim letom primeren.**

Košiček (1992) ocenjuje, da otroci razmišljajo konkretno. Sposobnost abstraktnega mišljenja razvijejo šele v času adolescence.

- **Odgovoriti je treba le tisto, kar otrok vpraša.**
- **Vsebina odgovora mora biti resnična.**

Ipavec (1999, str. 138) meni, da morajo biti odgovori resnični. Tudi D. Fontana (1995, str. 52) je enakega mnenja in pravi, da je skrivnost dobre spolne vzgoje v tem, da otroku odgovarjamo na vsa vprašanja odkrito in verodostojno.

Kljub vsem teoretičnim napotkom, pa se vzgojitelji in pomočniki vzgojiteljev vsakodnevno srečujejo z različnimi situacijami, v različnih okoliščinah, z mnogimi vprašanji, ki jih

postavljajo otroci. Vzgojitelji in pomočniki vzgojiteljev se sprašujejo, koliko lahko povedo, na kakšen način, kaj je ustrezno in kaj ne.

V nadaljevanju diplomskega dela so zapisana vprašanja, ki jih otroci najpogosteje postavljajo. Vprašanjem sledijo odgovori različnih strokovnjakov.

- **Kako sem se rodil?**

“Iz materinega trebuha si se rodil skozi odprtino, ki je pri vsaki ženski med nogami, tudi že pri majhni deklici, in sicer poleg luknjice, s katero ženska moči. To odprtino imenujemo žensko spolovilo, ki je znamenje ženskega spola; moški je nimajo. Kadar te je mati rojevala, se je njeno spolovilo moralo zelo razširiti, da bi ti lahko zdrknil skozi. Potem se je spet stisnilo” (Košiček, 1992, str. 131).

D. Ipavec (1999, str. 146) prav tako predlaga odgovor na podoben način, in sicer pravi: “Če hočeta oče in mati imeti otroka, se celica očetovega telesa združi s celico materinega in tako začne rasti v materinem telesu. Kadar je ta dovolj velik, pride skozi mamino nožnico na svet.”

- **Od kod sem prišel?**

D. W. Haffner (2000, str. 63) predlaga, da otroku poveste, da dojenčki rastejo v posebnem delu telesa v mamici, ki se imenuje maternica. Maternica pa je poseben prostorček znotraj mamice, tik pod njenim trebuhom. Maternico imajo samo ženske in zato lahko imajo otroke. Očka pa ima pri tem posebno vlogo.

- **Kako sem prišel v maternico?**

D. Ipavec (1999, str. 46) navaja, da je najbolje, da otroku povemo, da je tja prišel, ker je oče dal semenčice mami. Oče je poskrbel, da je začelo v materi rasti malo bitje. Iz njegovega telesa mu priteče tekočina, v kateri je veliko življenjskih celic, te imenujemo semenčice. Ena takšna semenčica se združi z jajčecem, ki je v telesu matere in potem začne rasti.

Prav tako D. W. Haffner (2000, str. 63) v svoji knjigi poda predlog, da otroku povemo, da sta potrebna moški in ženska, da nastane dojenček. In sicer v ženski so majcena jajčeca, v moškem pa semenčica, ko se semenčica in jajčece združita, nastane dojenček.

- **Zakaj imajo fantki “luleka”, punce pa ne?**

“Vsak deček ima spolni ud. Deklica je drugačna. Ona ima nožnico in je znotraj prostora, ki se mu pravi maternica. Tam zraste otrok. Ima prsi, da nahrani dojenčka. Dečki nimajo niti maternice niti prsi.” Ali pa: – “Da, med dečkom in deklico je velika razlika. Ti imaš spolni ud in si deček. Ko boš odrasel, boš lahko očka.” – “Ti si deklica in imaš nožnico. Ko odrasteš, boš lahko mama. Deklice so ustvarjene tako, dečki pa drugače. Veseli me, da si to opazil/-a” (Ipavec, 1999, str. 146).

2.4 Načrtovane dejavnosti v zvezi s spolnostjo

Da bi lahko spodbudno vplivali na otrokov spolni razvoj, moramo vedeti, kaj bi kot vzgojitelji in pomočniki vzgojiteljev želeli doseči v povezavi s spolnim razvojem otroka (cilji) in morda na drugi strani – česa si prav gotovo ne želite. Menimo, da bi si v vrtcu morali prizadevati, da bi pri otroku spodbujali:

- pozitiven odnos do lastnega telesa,
- spoštovanje intimnosti (lastne in drugega),
- odprto komunikacijo o temah, ki se tičejo spolnosti (primerno otrokovi stopnji razumevanja),
- enakopravnost spolov.

“Otroci so po naravi radovedni glede videza in delovanja lastnega telesa. Zanimajo jih razlike med moškim in ženskim telesom, uganka jim je spočetje otrok in njihov prihod na svet. Zanje je bistveno, da vzgojitelj sprejme njihovo radovednost – iz nje izhaja pri oblikovanju in uresničevanju učnega programa: pri oblikovanju prostora, časa, vsakodnevne rutine, komunikacije in ne nazadnje pri načrtovanju vzgojnega dela. Vzgojitelji naj bi svoja prizadevanja usmerjali v spodbujanje odprtega, sproščenega, spoštljivega odnosa do spolnosti pri otrocih. Pomemben del naj bi predstavljala tudi

evalvacija – kako in kaj smo dosegli, ali bi bilo prihodnjič bolje ravnati drugače itd.” (Menegalija, 2008, str. 195).

2.4.1 Kurikulum v povezavi s spolno vzgojo

“Otrokovo doživetje lastnega telesa, fizičnih potreb in njihove zadovoljitve je izhodišče za dožemanje telesa in pomemben del razvoja identitete. Majhen otrok se spontano zanima za odkrivanje lastnega telesa in njegovih zmožnosti. Vrtec naj razvija otrokovo veselje do odkrivanja, krepi njegovo samozavest glede lastnega telesa, njegov interes za telesne funkcije in zmožnosti /.../ Skrb, ki jo izkazuje vrtec, je pomembna za krepitev otrokovega občutka za lastno telo!” (Bahovec-Golobič, 2004, str. 58)

“Poznavanje posameznega otroka in njegovega razvoja je za vzgojitelja zelo pomembno, zato je spremljanje razvoja vsakega posameznika tako bistveno. Vzgojitelju med drugim omogoča kakovostno načrtovanje in izvajanje vzgojnega dela. Tako kot druga področja razvoja (kognitivni, socialni, motorični), bi bilo potrebno in dragoceno spremljati tudi spolni razvoj vsakega otroka“ (prav tam, str. 194).

Tudi Kurikulum za vrtce (nacionalni dokument) nam podaja kar nekaj ciljev in predlogov za dejavnosti, skozi katere lahko spoznamo lastno telo, otroke spodbujamo k raziskovanju, spoznavanju razlik. Iz Kurikuluma za vrtce lahko na dveh področjih razberemo cilje in dejavnosti s področja spolnosti, in sicer na področju narave in družbe.

Družba

Globalni cilji:

- “Spoznavanje samega sebe in drugih ljudi.
- Doživljanje vrtca kot okolja, v katerem so enake možnosti za vključevanje v dejavnosti in vsakdanje življenje ne glede na spol, telesno in duševno konstitucijo, nacionalno pripadnost, kulturno poreklo, veroizpoved itd. ...
- Seznanjanje z varnim in zdravim načinom življenja” (Kurikulum za vrtce, 2012, str. 50).

Operativni cilji:

- “Otrok pridobiva konkretne izkušnje za sprejemanje drugačnosti (glede na spol, nacionalno in kulturno poreklo, veroizpoved, telesno in duševno konstitucijo itd.).
- Otrok ima možnost za rahljanje stereotipov povezanih z razliko med spoloma.
- Otrok ima možnost spoznavanja in dojemanja telesnih podobnosti in razlik med ljudmi in enakovrednost vseh” (Kurikulum za vrtce, 2012, str. 50–51).

Primeri dejavnosti od 1. do 3. leta

“Otrok:

- v vsakdanji dejavnosti oblikuje zavedanje samega sebe, lastne identitete in spoštovanja; sodeluje v dejavnostih, ob katerih se lahko zaveda sebe (poimenuje dele telesa, se ogleduje v ogledalu, posluša svoj posneti glas, se odziva na svoje ime in spoznava imena drugih v skupini, izraža in prepoznava svoja čustva itd.),
- se pogovarja z odraslimi o družinskih članih in dogodkih doma, če to želi oziroma sam vpelje pogovor,
- pridobiva konkretne izkušnje z menjavanjem vlog, povezanih z razliko med spoloma (menjavanje vlog v spolno specifičnih igrah, dejavnostih, ki vključujejo domače delo, negovanje otrok, različne poklice itd.),
- ima možnost seznanjati se z razlikami med ljudmi” (prav tam, str. 52).

Primeri dejavnosti od 3. do 6. leta

“Otrok:

- govori o domu, družini in svojih doživetjih, če to želi oziroma sam začne pogovor o tem,
- ima možnost pridobivati samospoštovanje in samozavest glede svojega telesa,
- ima možnost pridobivati konkretne izkušnje z menjavanjem vlog, povezanih z razliko med spoloma (menjava vlog v spolno-specifičnih igrah in dejavnostih, ki vključujejo domače delo, negovanje otrok, različne poklice itd.),

- ima možnost sodelovati v pogovorih o vprašanih lastnega obstoja, rojstva, smrti, življenjskimi cikli itd.,
- pridobiva veščine, povezane s telesno nego, varnostjo (ukrepanje ob nevarnostih, nezgodah in nesrečah)” (Kurikulum za vrtce, 2012, str. 52–53).

Narava

Globalni cilji:

- “spoznavanje svojega telesa, življenjskega cikla ter zdravega in varnega načina življenja” (prav tam, str. 56).

Operativni cilji:

- “otrok spoznava sebe, svoje telo, njegove dele in njihovo funkcijo ter spoznava in dojema telesne podrobnosti in razlike med ljudmi ter enakovrednost vseh.
- otrok spoznava, da se živa bitja razmnožujejo, živijo in umrejo.
- otrok odkriva in spoznava, da so med potomci razlike, so pa podobni staršem in med seboj.
- otrok spoznava, kako otrok nastane in se razvija v materi, se rodi in raste.
- otrok pridobiva navade o negi telesa” (prav tam, str. 57).

Primeri dejavnosti od 1. do 3. leta

“Otrok:

- zaznava živa bitja z vsemi možnimi čutili (ob upoštevanju varnosti otroka in živega bitja) in sodeluje v pogovorih o tem, kakšna so, kako in kje živijo, kako se gibljejo, oglašajo, kakšni so njihovi potomci, kako se hranijo itd.,
- se navaja na negovanje svojega telesa (umivanje rok, brisanje nosu, čiščenje zob itd.)” (prav tam, str. 58).

Primeri dejavnosti od 3. do 6. leta

“Otrok:

- išče, opazuje, primerja, raziskuje, skrbi in neguje rastline in živali v okolju, kjer živijo: v gojilnicah, v živalskem vrtu itd.,
- išče informacije o živih bitjih v različnih medijih (slikanice, knjige, filmi itd.),
- opazuje mladiče različnih živali in jih primerja s starši in med seboj,
- opazuje sebe in se primerja z vrstniki in z živalmi,
- opazuje dojenčke, mladiče, živali, slike, slikanice, filme o dojenčkih, mladičih, razvoju in rojstvu otroka in mladičev ter sodeluje v pogovoru o spočetju, razvoju, rojstvu in negi,
- neguje svoje telo,
- ob dejavnostih preučuje svoje telo in njegovo delovanje (npr. pri malici preučuje, kako mu oči, nos, noge in roke pomagajo, da najde in prinese hrano v usta),
- doživlja posamezno čutilo (npr. poslušča, voča, ugotavlja smer vetra) in ga spoznava v funkciji celega telesa (npr. čutila ga posvarijo pred nevarnostjo, mišice pa mu pomagajo, da se nevarnosti umakne),
- opazuje spremembe v daljšem časovnem obdobju (opazovanje sebe, drevesov, parke, rast rastlin, živalskih mladičev, otrok)” (Kurikulum za vrtce, 2012, str. 59–60).

2.4.2 Sredstva, predlogi in napotki za obravnavo teme o spolnosti

“Odrasli imamo do spolnosti že izoblikovan odnos. Posebno izražanje spolne želje, radovednosti in vedenje otrok pa pri starših in vzgojiteljih izzove številne občutke in čustva. Ponavadi gre za občutke negotovosti, nelagodja, tesnobe, sramu” (Menegalijska, 2008, str. 190).

Ti občutki in čustva se pojavijo predvsem zaradi strahu, pomanjkanja sproščenosti, nepoznavanja področja in napačnih informacij.

Strah

“Otroška spolnost odraslim pomeni grožnjo. Strah, da bi izgubili nadzor nad otrokovimi impulzi, ter strah pred moralnim razkrojem in obsojanjem s strani drugih ljudi, ogrožata samopodobo staršev in vzgojiteljev. To povzroča njihovo zmedenost in vznemirjenost glede spolnosti. Odrasli se bojijo, da bi o spolnosti spregovorili prezgodaj ali prepozno, da bi otroku dali napačne informacije o spolnosti, mu odvzeli njegovo neomadeževanost, mu posredovali vrednote, ki so staromodne ali nepomembne. Bojijo se spregovoriti o spolnosti, ker bi s tem nemara spodbudili zanimanje za spolnost pri otroku, kar bi povečalo možnost za ogrožajoče pojave, kot so spolna zloraba, spolno nadlegovanje, posilstvo, prezgodnja nosečnost in starševstvo ter spolno prenosljive bolezni” (Menegalija, 2008, str. 190–191).

Pomanjkanje sproščenosti

Nekateri starši, vzgojitelji in pomočniki vzgojiteljev imajo do spolnosti posebno stališče, bistveno drugačno kot do drugih življenjskih pojavov ocenjuje M. Košiček (1992, str. 129). Takšna vprašanja odraslih ne smejo zmešati, otrok ne sme čutiti nevrozo, zardelost in drugih občutkov, saj lahko to otroka zmede.

Nepoznavanje področja

D. Ipavec (1999, str. 147) pravi, da je napaka vzgojiteljev, pomočnikov vzgojiteljev in staršev neprepoznavnost o telesnih posebnostih glede spolnosti, nimajo jasnih predstav o spolnosti in so mnenja, da je spolna vzgoja v predšolskem obdobju nepotrebna.

Napačne informacije

Nekateri ocenjujejo, da lahko otrokom odgovorijo preko zgodbe. Če je zgodba z resničnimi podatki, je prav, drugače je bolje, da otroku rečete, da trenutno ne veste odgovora, in da ga boste poiskali in mu obrazložili. “Da bi se vzgojitelji lažje soočili z otroško seksualnostjo in jo bolje razumeli, bi jih bilo treba spodbuditi k ozaveščanju njihovega lastnega procesa konstruiranja koncepta spolnosti. Z izobraževanjem, povečevanjem vloge evalvacije, senzibilnim in kritičnim razpravljanjem o problemih ter z možnostjo supervizije bi lahko vzgojiteljem pomagali pri ozaveščanju subjektivnih teorij in jih spodbudili k razmisleku o utemeljenosti, smiselnosti, koristnosti njihove prakse. Pomembno je, da vzgojitelj, ki dela z

otroki, reflektira svoje strategije spoprijemanja, omogočanja, sprememba pa mora ostati stvar njegove lastne odločitve“ (Menegalija, 2008, str. 192).

Izobražujte in raziskujte tudi to področje. Bodite odprti do otrok, naj ne bo za vas nobenih ovir, zaupajte vase. Pomembno je, da znate preceniti, kako pomembno je tudi to področje, analizirajte svoje delo, ga izboljšujte. Otroke ozaveščajte tudi o spolnosti. Otrokom berite poučne, informativne knjige. Prav tako posezite po različnih priročnikih, enciklopedijah, informacijah na spletu, priročnikih za odrasle in jim pokažite fotografije telesa, dele telesa poimenujte, se o njih pogovarjajte. Pomembno je, da otrok čuti, da ste se z njim pripravljene pogovarjati, razglabljati o različnih temah, pa čeprav je včasih težko.

V pomoč vam naj bodo knjige, ki so navedene v nadaljevanju. To so enciklopedije in pravljice, ki jih ponujajo knjižnice, pripomočki za starše in vzgojitelje pri spolni vzgoji:

- Aceti, E. in Rotteglia, A. (2009). *Ali je otroka prinesla štorclja?: odkrivanje človekove čustvenosti in spolnosti. 1, Od 4 do 7 let.* Ljubljana: Novi svet.
- Cole, B. (1994). *Mama je znesla jajce.* Ljubljana: Kmečki glas.
- Erlbruch, W. (1998). *Medvedji čudež.* Ljubljana: Tangram.
- Giommi, R. in Perrotta, M. (1993). *Učimo se ljubezni. 3 leta–6 let.* Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Hindley, J. (2005). *Od nog do glave: prva knjiga o tebi.* Radovljica: Didakta.
- Janosch (1994). *Povej no, mama, kdo dela otroke!* Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Joumani, Y. (2003). *Marička nima tička.* Ljubljana: Kres.
- Mayle, P. (1990). *Baje me je prinesla štorclja ali "Kako sem prišel na svet?"* Beograd: Baby Press.
- Micheli, C. A. in Mantegazza, G. (1995). *Pričakujemo dojenčka.* Tržič: Učila.
- Migallón L. P. (1995). *Le od kod se je vzel ta dojenček?* Lesce: Oziris, 1995.
- Milčinski, J. (1987). *Lukec dobi sestrico.* Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Robberecht, T. (2005). *O deklici, ki hoče nazaj v mamin trebuh.* Ljubljana: Kres.
- Rübel, D. (2005). *Od kod prihajajo dojenčki?* Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Svensson, T. (1994). *Malček palček, ki živi v maminem trebuhu.* Ljubljana: Tehniška založba Slovenije.

Navedenih je le nekaj knjig, slikanic in priročnikov, ki so vam lahko v pomoč. Svetovni splet in knjižnice pa vam ponujajo še veliko več literature o spolni tematiki.

3 Empirični del

3.1 Namen

Namen diplomske naloge je raziskati vlogo vzgojiteljev in pomočnikov vzgojiteljev pri seznanjanju otrok s spolno vzgojo oziroma pri obravnavi spolne tematike v skupini.

Cilji, ki smo si jih v diplomskem delu zastavili, so ugotoviti:

- ali so vzgojitelji in pomočniki vzgojiteljev seznanjeni z načini poučevanja tem povezanih s spolnostjo,
- ali vzgojitelji in pomočniki vzgojiteljev odkrivajo in poučujejo otroke o spolnosti,
- s katerimi težavami se soočajo vzgojitelji in pomočniki vzgojiteljev v vrtcu, kadar govorijo o spolnosti,
- kakšne so razlike med vzgojitelji in pomočniki vzgojiteljev glede na delovno dobo in glede na starostno skupino otrok.

3.2 Razčlenitev, podrobna opredelitev

3.2.1 Raziskovalna vprašanja

Na osnovi ciljev diplomske naloge smo postavili naslednja raziskovalna vprašanja:

1. Ali se zdi vzgojiteljem in pomočnikom vzgojiteljem (v nadaljevanju: anketiranci) pomembno, da se s spolno vzgojo seznanijo otroci že v vrtcu?

1.1 Ali obstajajo razlike v oceni pomembnosti s seznanitvijo s spolno vzgojo otrok v vrtcu glede na delovno mesto anketirancev?

1.2 Ali obstajajo razlike v oceni pomembnosti s seznanitvijo s spolno vzgojo otrok v vrtcu glede na delovno dobo anketirancev?

1.3 Ali obstajajo razlike v oceni pomembnosti s seznanitvijo s spolno vzgojo otrok v vrtcu glede na starostno skupino otrok?

2. Ali so se anketiranci kot otroci pogovarjali o temah povezanih s spolnostjo?

- 2.1 Ali obstajajo razlike v oceni pogostosti pogovora o spolnosti v otroštvu glede na delovno mesto anketirancev?
- 2.2 Ali obstajajo razlike v oceni pogostosti pogovora o spolnosti v otroštvu glede na delovno dobo anketirancev?
- 2.3 Ali obstajajo razlike v oceni pogostoti pogovora o spolnosti v otroštvu glede na starostno skupino otrok?

3. Ali je za anketirance tema o spolnosti tabu?

- 3.1 Ali obstajajo razlike v oceni, da je tema o spolnosti tabu glede na delovno mesto anketirancev?
- 3.2 Ali obstajajo razlike v oceni, da je tema o spolnosti tabu glede na delovno dobo anketirancev?
- 3.3 Ali obstajajo razlike v oceni, da je tema o spolnosti tabu glede na starostno skupino otrok?

4. Ali anketiranci ocenjujejo, da so o spolni vzgoji dovolj poučeni?

- 4.1 Ali obstajajo razlike v mnenju poučenosti o spolni vzgoji glede na delovno mesto anketirancev?
- 4.2 Ali obstajajo razlike v mnenju poučenosti o spolni vzgoji glede na delovno dobo anketirancev?
- 4.3 Ali obstajajo razlike v mnenju poučenosti o spolni vzgoji glede na starostno skupino otrok?

5. Ali anketiranci načrtujejo pogovore o spolnosti?

- 5.1 Ali obstajajo razlike v oceni, da načrtujejo pogovore o spolnosti glede na delovno mesto anketirancev?
- 5.2 Ali obstajajo razlike v oceni, da načrtujejo pogovore o spolnosti glede na delovno dobo anketirancev?
- 5.3 Ali obstajajo razlike v oceni, da načrtujejo pogovore o spolnosti glede na starostno skupino otrok?

6. Kolikokrat anketiranci načrtujejo temo o spolnosti?

- 6.1 Ali obstajajo razlike v oceni pogostosti načrtovanja teme o spolnosti glede na delovno mesto anketirancev?
- 6.2 Ali obstajajo razlike v oceni pogostosti načrtovanja teme o spolnosti glede na delovno dobo anketirancev?
- 6.3 Ali obstajajo razlike v oceni pogostosti načrtovanja teme o spolnosti glede na starostno skupino otrok?

7. Kdaj anketiranci ocenjujejo, da je primeren trenutek za obravnavo teme o spolnosti?

- 7.1 Ali obstajajo razlike v oceni primernega trenutka za obravnavo teme o spolnosti glede na delovno mesto anketirancev?
- 7.2 Ali obstajajo razlike v oceni primernega trenutka za obravnavo teme o spolnosti glede na delovno dobo anketirancev?
- 7.3 Ali obstajajo razlike v oceni primernega trenutka za obravnavo teme o spolnosti glede na starostno skupino otrok?

8. Katere ovire zaznavajo anketiranci pri pogovoru z otroki o spolnosti?

- 8.1 Ali obstajajo razlike v oceni zaznavanja ovir pri pogovoru z otroki o spolnosti glede na delovno mesto anketirancev?
- 8.2 Ali obstajajo razlike v oceni zaznavanja ovir pri pogovoru z otroki o spolnosti glede na delovno dobo anketirancev?
- 8.3 Ali obstajajo razlike v oceni zaznavanja ovir pri pogovoru z otroki o spolnosti glede na starostno skupino otrok?

9. S katerimi pripomočki, literaturo si anketiranci pomagajo pri razgovoru z otroki?

- 9.1 Ali obstajajo razlike v oceni uporabe pripomočkov, literature pri razgovoru z otroki glede na delovno mesto anketirancev?
- 9.2 Ali obstajajo razlike v oceni uporabe pripomočkov, literature pri razgovoru z otroki glede na delovno dobo anketirancev?

9.3 Ali obstajajo razlike v oceni uporabe pripomočkov, literature pri razgovoru z otroki glede na starostno skupino otrok?

10. Ali anketiranci obvestijo starše, kadar načrtujejo obravnavanje tem s področja spolnosti?

10.1 Ali obstajajo razlike v mnenju, da anketiranci obvestijo starše, kadar načrtujejo obravnavo tematike s področja spolnosti glede na delovno mesto anketirancev?

10.2 Ali obstajajo razlike v mnenju, da anketiranci obvestijo starše, kadar načrtujejo obravnavo tematike s področja spolnosti glede na delovno dobo anketirancev?

10.3 Ali obstajajo razlike v mnenju, da anketiranci obvestijo starše, kadar načrtujejo obravnavo tematike s področja spolnosti glede na starostno skupino otrok?

11. Ali anketiranci zaznavajo težave s starši, kadar načrtujejo temo o spolnosti?

11.1 Ali obstajajo razlike v zaznavanju težav s starši, kadar načrtujejo temo o spolnosti glede na delovno mesto anketirancev?

11.2 Ali obstajajo razlike v zaznavanju težav s starši, kadar načrtujejo temo o spolnosti glede na delovno dobo anketirancev?

11.3 Ali obstajajo razlike v zaznavanju težav s starši, kadar načrtujejo temo o spolnosti glede na starostno skupino otrok?

12. Katere najpogostejše pokazatelje o spolnosti zaznavajo anketiranci?

12.1 Ali obstajajo razlike v opažanju najpogostejših pokazateljev o spolnosti glede na delovno mesto anketirancev?

12.2 Ali obstajajo razlike v opažanju najpogostejših pokazateljev o spolnosti glede na delovno dobo anketirancev?

12.3 Ali obstajajo razlike v opažanju najpogostejših pokazateljev o spolnosti glede na starostno skupino otrok?

3.2.2 Raziskovalne hipoteze

Na osnovi raziskovalnih vprašanj smo postavili naslednji hipotezi:

H1: Vzgojitelji in pomočniki vzgojiteljev v vrtcu so o obravnavi teme o spolnosti slabo poučeni.

H2: Vzgojitelji in pomočniki vzgojiteljev v vrtcu se izogibajo obravnavi teme o spolnosti pri predšolskih otrocih in posledično te teme ne načrtujejo.

3.2.3 Spremenljivke

3.2.3.1 Seznam oštevilčenih spremenljivk

1. Delovno mesto
2. Delovna doba
3. Starostna skupina otrok
4. Seznanjanje s spolno vzgojo
5. Spolnost kot otrok
6. Spolnost kot tabu tema
7. Poučenost o spolnosti
8. Načrtovanje v vrtcu na temo spolnosti
9. Pogostost načrtovanja
10. Primernost trenutka
11. Strah kot ovira
12. Pomanjkanje sproščenosti kot ovira
13. Nepoznavanje teme kot ovira
14. Starši kot ovira
15. Sodelavka v tandemu kot ovira
16. Napačne informacije o spolnosti kot ovira
17. Strokovna literatura
18. Leksikoni
19. Pravljice

- 20. Fotografije
- 21. Obvestilo staršem
- 22. Zaznane težave s starši
- 23. Pokazatelji spolnosti v vrtcu

3.2.3.2 Tabečni pregled preizkušanja odvisnih zvez med spremenljivkami

Tabela 2: Pregled odvisnih zvez med spremenljivkami

Zaporedna številka raziskovalnega vprašanja	Neodvisne spremenljivke	Odvisne spremenljivke
1.1, 1.2, 1.3	1, 2, 3	4
2.1, 2.2, 2.3	1, 2, 3	5
3.1, 3.2, 3.3	1, 2, 3	6
4.1, 4.2, 4.3	1, 2, 3	7
5.1, 5.2, 5.3	1, 2, 3	8
6.1, 6.2, 6.3	1, 2, 3	9
7.1, 7.2, 7.3	1, 2, 3	10
8.1, 8.2, 8.3	1, 2, 3	11, 12, 13, 14, 15, 16
9.1, 9.2, 9.3	1, 2, 3	17, 18, 19, 20
10.1, 10.2, 10.3	1, 2, 3	21
11.1, 11.2, 11.3	1, 2, 3	22
12.1, 12.2, 12.3	1, 2, 3,	23

3.3 Metodologija

3.3.1 Raziskovalne metode

Uporabili smo deskriptivno in kavzalno-neeksperimentalno metodo empiričnega pedagoškega raziskovanja.

3.3.2 Raziskovalni vzorec

Vzorec v empiričnem delu naše raziskave predstavlja neslučajnostni vzorec stotih vzgojiteljev in pomočnikov vzgojiteljev (v nadaljevanju: anketiranci) iz Savinjske regije.

Tabela 3: Števila in strukturni odstotki glede na delovno mesto in delovno dobo anketirancev ter starostno skupino otrok

	Delovno mesto		Delovna doba					Starostna skupina otrok		
	Vzgojitelj	Pomočnik vzgojitelja	Manj kot 5 let	Od 6 do 10 let	Od 11 do 20 let	Od 21 do 30 let	Od 31 do 40 let	Prva starostna skupina	Druga starostna skupina	Kombiniran oddelek
f	58	42	19	25	21	11	24	33	46	21
f %	58	42	19	25	21	11	21	33	46	21
Skupaj	f = 100 f % = 100 %		f = 100 f % = 100 %					f = 100 f % = 100 %		

V anketi je sodelovalo 58 vzgojiteljev in 42 pomočnikov vzgojiteljev. Nekoliko več je vzgojiteljev, a je vzorec še vedno dokaj uravnotežen. Anketiranci so glede na delovno dobo v podobnem razmerju, le v skupini 21–30 let je nekoliko manj sodelujočih, in sicer 11.

Največ anketirancev dela z otroki drugega starostnega obdobja, in sicer 46, nekaj manj, in sicer 33, z otroki prvega starostnega obdobja in 21 anketirancev dela v kombiniranem oddelku.

3.3.3 Postopki zbiranja podatkov

3.3.3.1 Organizacija zbiranja podatkov

Najprej smo sestavili sondažni anketni vprašalnik na podlagi strokovne literature. S pomočjo mentorice doc. dr. Maje Hmelak smo nato odpravili morebitne pomanjkljivosti in izvedli sondažno anketiranje. Po sondažnem anketiranju smo odpravili pomanjkljivosti in napake, nato smo izvedli definitivni anketni vprašalnik. Razdelili smo ga med vzgojitelje in pomočnike vzgojiteljev (v nadaljevanju: anketiranci) v Savinjski regiji. Anketiranje je potekalo anonimno.

3.3.3.2 Vsebinsko-metodološke značilnosti inštrumentov

Vsebinsko-formalne značilnosti anketnega vprašalnika

Anketni vprašalnik se nanaša na vprašanja o znanju anketirancev o spolni vzgoji, načrtovanju spolne vzgoje in ovirah pri načrtovanju na temo spolnosti. Sestavili smo vprašanja zaprtega tipa. Odgovori na vprašanja so bili že na voljo anketirancem.

Merske karakteristike anketnega vprašalnika

Zanesljivost anketnega vprašalnika smo dosegli tako, da smo sondažni anketni vprašalnik razdelili med anketirance ter odpravili morebitne pomanjkljivosti. Prav tako smo navedli jasna in natančna navodila.

Veljavnost anketnega vprašalnika smo dosegli tako, da smo naprej razdelili sondažni anketni vprašalnik, ki so ga anketiranci izpolnili, nato smo odpravili pomankljivosti anketnega vprašalnika.

Objektivnost smo nadzirali tako, da smo zastavili vprašanja zaprtega tipa, tako, da vprašalnik anketirancem ni omogočal podajati subjektivnih mnenj.

3.3.4 Postopki obdelave podatkov

Podatke, ki smo jih pridobili s pomočjo anketnega vprašalnika, smo obdelali s pomočjo SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) programa. Uporabili smo kvantitativno obdelavo podatkov, kar pa pomeni, da smo uporabili deskriptivno in inferenčno statistiko.

Vse dobljene rezultate smo prikazali v tabelah. Za vprašanja zaprtega tipa smo določili absolutne (f) in odsotne (f %) frekvence. Odvisne zveze smo preizkusili z χ^2 -preizkusom.

Za vprašanja, ki so omogočala odgovarjanja po ocenjevalni lestvici: pogosto, včasih ali nikoli; smo deskriptivne rezultate ponderirali in izračunali aritmetično sredino za vsako trditev posebej. Posamezne rezultate smo rangirali in med seboj primerjali.

Za analizo razlik med posameznimi trditvami glede na delovno mesto smo uporabili Mann-Whitneyev preizkus, glede na delovno dobo in starostno skupino otrok anketirancev smo uporabili Kruskal-Wallisov preizkus.

3.4 Interpretacija

3.4.1 Pomembnost seznanjanja otrok s spolno vzgojo že v vrtcu

Anketirance smo s pomočjo anketnega vprašalnika spraševali: “Ali se vam zdi pomembno, da se s spolno vzgojo otroci seznanijo že v vrtcu?” Zanimalo nas je, ali obstajajo razlike pri odgovorih na omenjeno vprašanje, in sicer: glede na delovno mesto, delovno dobo in pa starostno skupino otrok, v kateri anketiranci delajo. Rezultati so prikazani v spodnji tabeli.

Tabela 4: Pomembnost seznanjanja otrok s spolno vzgojo v vrtcu

Pomembnost seznanjanja s spolno vzgojo otrok v vrtcu	Anketiranci											
		Delovno mesto		Delovna doba					Starostna skupina			Skupaj
		Vzgojitelj	Pomočnik vzgojitelja	Manj kot 5 let	Od 6 do 10 let	Od 11 do 20 let	Od 21 do 30 let	Od 31 do 40 let	1. str. sk.	2. str. sk.	Kombiniran odd.	
Da, zelo	f	5	9	7	2	0	1	4	4	6	4	14
	f %	9	21	37	8	0	9	17	12	13	19	14
Da, delno	f	44	26	9	17	19	8	17	20	36	14	70
	f %	76	62	47	68	90	73	71	61	78	67	70
Ne	f	9	7	3	6	2	2	3	9	4	3	16
	f %	15	17	16	24	10	18	12	27	9	14	16
Skupaj	f	58	42	19	25	21	11	24	33	46	21	100
	f %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

$\chi^2 = 3,552369$	$\chi^2 = 16,329184$	$\chi^2 = 5,403963$
$g = 2$	$g = 8$	$g = 4$
$P = 0,169$	$P = 0,038$	$P = 0,248$

Tabela 4 prikazuje števila (f) in strukturne odstotke anketirancev (f %) po odgovoru na vprašanje, ali se anketirancem zdi pomembno, da se s spolno vzgojo otroci seznanijo že v vrtcu.

Rezultat v tabeli 4 prikazuje, da se statistično značilna razlika kaže pri delovni dobi ($P = 0,038$), medtem ko pri ostalih dveh spremenljivkah statistično značilnih razlik ni zaznati.

84 % anketirancev meni, da je pomembno, da se otroci s spolno vzgojo seznanijo že v vrtcu, 16 % anketirancev torej meni ravno nasprotno. Menimo, da je 16 % še vedno previsok odstotek.

Natančna analiza rezultatov je pokazala, da anketiranci, ki imajo delovno dobo od 6 do 10 let, v 24 % menijo, da seznanitev otrok s spolnostjo v vrtcu ni potrebna, tudi tisti, ki so zaposleni od 21 do 30 let, v 18 % menijo, da seznanitev s spolnostjo ni potrebna. Razlike v mnenju so tudi med anketiranci, ki delajo z otroki prvega starostnega obdobja – 27 % jih meni, da seznanitev ni potrebna – ter tistimi, ki delajo z otroki drugega starostnega obdobja in v kombiniranih oddelkih. Le-ti menijo, v več kot 86 %, da je seznanitev s spolno vzgojo pomembna, namreč v tem obdobju otrok spoznava razlike v telesih.

Ocenjujemo, da prihaja do takšnih razlik glede na starostno obdobje otrok zato, ker anketiranci dajejo v prvem starostnem obdobju poudarek higieni, komunikaciji, igri ter pridobitvi socialnih veščin.

3.4.2 Vprašanja, ki so vezana na otroštvo anketirancev v povezavi s spolnostjo

Anketirance smo s pomočjo anketnega vprašalnika spraševali: “Ste se kot otrok v družini pogovarjali o temah povezanih s spolnostjo?” Zanimalo nas je, ali obstajajo razlike pri odgovorih na omenjeno vprašanje, in sicer: glede na delovno mesto, delovno dobo in pa starostno skupino otrok, v kateri anketiranci delajo. Rezultati so prikazani v spodnji tabeli.

Tabela 5: Pogovori o spolnosti v času otroštva

Pogovori o spolnosti v času otroštva	Anketiranci											
		Delovno mesto		Delovna doba					Starostna skupina			Skupaj
		Vzgojitelj	Pomočnik vzgojitelja	Manj kot 5 let	Od 6 do 10 let	Od 11 do 20 let	Od 21 do 30 let	Od 31 do 40 let	1. str. sk.	2. str. sk.	Kombi niran odd.	
Da, pogosto	f	3	3	1	0	3	1	1	1	4	1	6
	f %	5	7	5	0	14	9	4	3	9	5	6
Da, redko	f	32	23	11	17	10	7	10	17	24	14	55
	f %	55	55	58	68	48	64	42	52	52	67	55
Ne, nikoli	f	23	16	7	8	8	3	13	15	18	6	39
	f %	40	38	37	32	38	27	54	45	39	28	39

Skupaj	f	58	42	19	25	21	11	24	33	46	21	100
	f %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
		$\chi^2 = 0,149212$			$\chi^2 = 9,246391$				$\chi^2 = 2,762024$			
		g = 2	P = 0,928		g = 8	P = 0,322			g = 4	P = 0,598		

Tabela 5 prikazuje števila (f) in strukturne odstotke (f %) anketirancev po odgovoru na vprašanje, ali so se kot otroci v družini pogovarjali o temah povezanih s spolnostjo. Rezultati, razvidni iz tabele 5, nam prikazujejo, da rezultat ni statistično značilen pri delovnem mestu (P = 0,928), delovni dobi (P = 0,322) in tudi ne pri starostni skupini otrok anketirancev (P = 0,598).

Anketiranci, tako vzgojitelji (40 %) kot pomočniki vzgojiteljev (38 %) so se v podobnih odstotkih opredelili, da se v otroštvu niso pogovarjali o temah povezanih s spolnostjo. V podobnih odstotkih so se tudi opredelili, da so se doma sicer pogovarjali, vendar redko o spolnosti (55 %). Opazno velika razlika pa je pri anketirancih, ki imajo delovno dobo od 31 do 40 let, saj se jih je več kot polovica (54 %) opredelila za odgovor, da se o spolnosti doma niso pogovarjali. Sklepamo lahko, da je včasih bila ta tema veliko večji tabu kakor danes. Najmanjši delež anketirancev, ki se doma niso nikoli pogovarjali o spolnosti, predstavljajo tisti, ki imajo delovno dobo od 21 do 30 let, in sicer 27 %. Anketiranci, ki delajo z otroki različnih starostnih obdobij, so na vprašanje odgovarjali različno. V 52 % in več so anketiranci odgovorili, da so se doma v otroštvu včasih ali pogosto pogovarjali o spolnosti, ne glede na starostno skupino otrok.

Na podlagi rezultatov prikazanih v tabeli 5, menimo, da so anketiranci, ki delajo z otroki starejšimi od treh let (oddelki drugega starostnega obdobja in kombinirani oddelki), bolj "odprti" do te teme.

3.4.3 Vprašanja, ki so vezana na mnenje anketirancev o spolnosti kot tabu temi

Anketirance smo s pomočjo anketnega vprašalnika spraševali: "Ali je za vas tema o spolnosti tabu?" Zanimalo nas je, ali obstajajo razlike pri odgovorih na omenjeno vprašanje, in sicer: glede na delovno mesto, delovno dobo in pa starostno skupino otrok, v kateri anketiranci delajo. Rezultati so prikazani v spodnji tabeli.

Tabela 6: Spolnost kot tabu tema

Tabu tema	Anketiranci											
		Delovno mesto		Delovna doba				Starostna skupina			Skupaj	
		Vzgojitelj	Pomočnik vzgojitelja	Manj kot 5 let	Od 6 do 10 let	Od 11 do 20 let	Od 21 do 30 let	Od 31 do 40 let	1. str. sk.	2. str. sk.		Kombiniran odd.
Da	f	3	1	1	1	1	0	1	1	2	1	4
	f %	5	2	5	4	5	0	4	3	9	5	6
Ne	f	55	41	18	24	20	11	23	32	44	20	96
	f %	95	98	95	96	95	100	96	97	96	95	55
Skupaj	f	58	42	19	25	21	11	24	33	46	21	100
	f %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
		$\chi^2 = 0,034637$ g = 1 P = 0,852		$\chi^2 = 1,001823$ g = 4 P = 0,910				$\chi^2 = 0,132045$ g = 2 P = 0,936				

Tabela 6 prikazuje števila (f) in strukturne odstotke anketirancev (f %) po odgovoru na vprašanje, ali je za anketirance tema o spolnosti tabu.

Iz vseh treh neodvisnih spremenljivk je razvidno, da rezultat ni statistično značilen. $P = 0,852$ pri delovnem mestu anketirancev, $P = 0,910$ za delovno dobo anketirancev in $P = 0,936$ za starostno skupino otrok anketirancev.

Rezultati, prikazani v tabeli 6, so zelo spodbudni. 90 % in več anketirancev meni, da zanje spolnost ni tabu tema. Tema ni pogojena niti z delovnim mestom, niti z delovno dobo, niti s starostno skupino otrok. Tema ni tabu.

Dejstvo je, da se je "tabu okoli spolnosti" skozi leta spreminjal. Ljudje danes mnogo več in lažje govorimo o spolnosti. Ocenjujemo, da je to bistveni razlog, da anketirancem tema ni tabu, predvsem zato, ker je ta tema zapisana tudi v priločniku Kurikulum za vrtce, ki je glavno vodilo za sestavo mesečnega, tedenskega in dnevnega načrta.

3.4.4 Vprašanja, ki so vezana na to, ali anketiranci ocenjujejo, da so o spolni vzgoji dovolj poučeni

Anketirance smo s pomočjo anketnega vprašalnika spraševali: “Ali ocenjujete, da ste o spolni vzgoji dovolj poučeni?” Zanimalo nas je, ali obstajajo razlike pri odgovorih na omenjeno vprašanje, in sicer: glede na delovno mesto, delovno dobo in pa starostno skupino otrok, v kateri anketiranci delajo. Rezultati so prikazani v spodnji tabeli.

Tabela 7: Poučenost o spolni vzgoji

Poučenost o spolni vzgoji	Anketiranci												
		Delovno mesto		Delovna doba					Starostna skupina			Skupaj	
		Vzgojitelj	Pomočnik vzgojitelja	Manj kot 5 let	Od 6 do 10 let	Od 11 do 20 let	Od 21 do 30 let	Od 31 do 40 let	1. str. sk.	2. str. sk.	Kombiniran odd.		
Da	f	50	41	18	24	19	11	19	32	40	19	91	
	f %	86	98	95	96	90	100	79	97	87	90	91	
Ne	f	8	1	1	1	2	0	5	1	6	2	9	
	f %	14	2	5	4	10	0	21	3	13	10	9	
Skupaj	f	58	42	19	25	21	11	24	33	46	21	100	
	f %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	
		$\chi^2 = 2,605605$			$\chi^2 = 6,502863$					$\chi^2 = 2,712952$			
		g = 1	P = 0,106	g = 4				P = 0,165		g = 2	P = 0,258		

Tabela 7 prikazuje števila (f) in strukturne odstotke anketirancev (f %) po odgovoru na vprašanje, ali anketiranci ocenjujejo, da so o spolni vzgoji dovolj poučeni.

Iz tabele 7 je razvidno, da rezultat ni statistično značilen pri nobeni od neodvisnih spremenljivk.

Rezultati, prikazani v tabeli 7, so zelo pozitivni in spodbudni, saj prikazujejo, da so se vzgojitelji v 86 % ter pomočniki vzgojiteljev v 98 % opredelili za odgovor, da so o spolni vzgoji dovolj poučeni. Glede na delovno dobo so se za ta odgovor odločili v več kot 90 % skoraj vsi, razen tistih, ki so zaposleni od 31 do 40 let. 21 % le-teh jih namreč meni, da o temi niso dovolj poučeni. Tako menijo tudi tisti, ki delajo v oddelkih druge starostne skupine. 13 % jih namreč dvomi v svoje znanje, tema v njih vzbuja dvom in nezaupanje v svoje znanje.

Hipotezo 1, da so anketiranci o spolni tematiki in o obravnavi le-te slabo poučeni, lahko na podlagi rezultatov prikazanih v tabeli 7 **ovržemo!**

3.4.5 Vprašanja, ki so vezana na to, ali anketiranci načrtujejo temo o spolnosti

Strokovne delavce smo s pomočjo anketnega vprašalnika spraševali: “Ali v vrtcu kdaj načrtujete pogovore na temo spolnost?” Zanimalo nas je, ali obstajajo razlike pri odgovorih na omenjeno vprašanje, in sicer: glede na delovno mesto, delovno dobo in pa starostno skupino otrok, v kateri anketiranci delajo. Rezultati so prikazani v spodnji tabeli.

Tabela 8: Načrtovanje teme o spolnosti

Načrtovanje teme o spolnosti	Anketiranci												
		Delovno mesto		Delovna doba					Starostna skupina			Skupaj	
		Vzgojitelj	Pomočnik vzgojitelja	Manj kot 5 let	Od 6 do 10 let	Od 11 do 20 let	Od 21 do 30 let	Od 31 do 40 let	1. str. sk.	2. str. sk.	Kombiniran odd.		
Da	f	22	11	5	8	5	5	10	1	26	6	33	
	f %	38	26	26	32	24	45	42	3	57	29	33	
Ne	f	36	31	14	17	16	6	14	32	20	15	67	
	f %	62	74	74	68	76	55	58	97	43	71	67	
Skupaj	f	58	42	19	25	21	11	24	33	46	21	100	
	f %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	
		$\chi^2 = 1,518679$ g = 1 P = 0,218			$\chi^2 = 2,784530$ g = 4 P = 0,595					$\chi^2 = 25,102854$ g = 2 P = 0,000			

Tabela 8 prikazuje števila (f) in strukturne odstotke anketirancev (f %) po odgovoru na vprašanje, ali anketiranci načrtujejo pogovore na temo o spolnosti.

Rezultat je statistično značilen za neodvisno spremenljivko "starostna skupina otrok anketirancev" ($P = 0,000$), medtem ko za ostale dve nespremenljivke rezultat ni statistično značilen.

Iz tabele 8 je razvidno, da so se vzgojitelji in pomočniki vzgojiteljev odločali podobno o načrtovanju oziroma nenačrtovanju pogovorov o spolnosti. Medtem ko pri spremenljivki "delovna doba" lahko opazimo večje razlike. Namreč tisti, ki imajo delovno dobo od 21 do 40 let, se jih je skoraj polovica (od 42 % do 45 %) odločila, da načrtujejo temo o spolnosti. Medtem ko tisti, ki imajo krajšo delovno dobo, teme ne načrtujejo tako pogosto kot anketiranci z daljšo delovno dobo. Ocenjujemo, da so tisti, ki imajo daljšo delovno dobo, bolj "odprti" do teme, kot pa tisti, ki imajo krajšo delovno dobo.

Rezultati ankete glede na starostno skupino otrok, v kateri anketiranci delajo, so pokazali, da je v 57 % tema načrtovana v oddelku otrok drugega starostnega obdobja. Menimo, da je rezultat vzpodbuden, ob dejstvu, da je ta tematika v vrtcih še vedno precej "zaprta". 29 % anketirancev v kombiniranem oddelku načrtujejo temo.

Hipotezo 2, da se vzgojitelji in pomočniki vzgojiteljev v vrtcu izogibajo obravnavi teme o spolnosti pri predšolskih otrocih in posledično te teme ne načrtujejo, lahko **potrdimo**. Iz tabele je namreč razvidno, da je le 1/3 anketirancev temo načrtuje, ostali pa žal ne.

3.4.6 Vprašanja, ki so vezana na to, kolikokrat anketiranci načrtujejo temo o spolnosti

Strokovne delavce smo s pomočjo anketnega vprašalnika spraševali: “Kolikokrat omenjeno temo načrtujete?” Zanimalo nas je, ali obstajajo razlike pri odgovorih na omenjeno vprašanje, in sicer: glede na delovno mesto, delovno dobo in pa starostno skupino otrok v kateri anketiranci delajo. Rezultati so prikazani v spodnji tabeli.

Tabela 9: Načrtovanje teme o spolnosti

Pogostost načrtovanja teme o spolnosti	Anketiranci											
		Delovno mesto		Delovna doba					Starostna skupina			Skupaj
		Vzgojitelj	Pomočnik vzgojitelja	Manj kot 5 let	Od 6 do 10 let	Od 11 do 20 let	Od 21 do 30 let	Od 31 do 40 let	1. str. sk.	2. str. sk.	Kombiniran odd.	
Enkrat mesečno	f	1	1	1	0	0	1	0	0	2	0	2
	f %	5	19	20	0	0	20	0	0	8	0	6
Enkrat letno	f	6	5	2	2	2	3	2	0	8	3	11
	f %	27	45,5	40	25	40	60	20	0	31	50	33
Po potrebi	f	15	5	2	6	3	1	8	1	16	3	20
	f %	68	45,5	40	75	60	20	80	100	61	50	61
Skupaj	f	22	11	5	8	5	5	10	1	26	6	33
	f %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

$\chi^2 = 1,585737$	$\chi^2 = 9,626489$	$\chi^2 = 2,441630$
g = 2	g = 8	g = 4
P = 0,452	P = 0,292	P = 0,655

Tabela 9 prikazuje števila (f) in strukturne odstotke anketirancev (f %) po odgovoru na vprašanje, kolikokrat anketiranci načrtujejo temo o spolnosti.

Opazimo lahko, da pri vseh treh spremenljivkah rezultat ni statistično značilen. Delovno mesto (P= 0,452), delovna doba (P= 0,292) in starostna skupina otrok anketirancev (P= 0,655).

Iz tabele 9 je razvidno, da temo o spolnosti enkrat mesečno načrtujeta le en vzgojitelj in en pomočnik vzgojitelja. Največ anketirancev se je opredelilo za odgovor, da temo načrtujejo po potrebi. Navajali so primere, da se jim zdi pomembno, da temo obravnavajo v primeru, če ugotovijo, da se otrok oziroma otroci samozadovoljujejo, otipavajo, med seboj opazujejo, v primeru spolnih iger, ob prihodu novega družinskega člana itd. Le redki so se opredelili za odgovor, da o spolnosti spregovorijo, v primeru, ko to otroke zanima. Menimo, da so odgovori pravilni, strokovni, kljub dejstvu, da bi se anketiranci morali zavedati, da otrokovo samozadovoljevanje ni nujno razlog za pogovor o temi, namreč strokovnjaki menijo, da morajo anketiranci občasno to spregledati oziroma preusmeriti otrokovo pozornost.

Anketiranci pa ne glede na delovno dobo ali starostno skupino otrok temo načrtujejo enkrat letno ali po potrebi. Menimo, da je analiza ankete prikazana v tabeli 9 spodbudna.

Vsi vzgojitelji in pomočniki vzgojiteljev morajo upoštevati dejstvo, da je pomembno, da otroku, ki sprašuje, odgovarjajo. V primeru spolnih iger, ki so posledica otrokovega raziskovanja, je pomembno, da otrokovo zanimanje preusmerijo, samozadovoljevanje, ki ni dolgotrajno, pa prezrejo. Dejstvo pa je, da je naloga vzgojiteljev, pomočnikov vzgojiteljev ter vseh, ki delajo v vrtcu, da otroka opazujejo in da spoznajo/prepoznajo neobičajnosti, znake, ki kažejo na npr. spolno nasilje nad otrokom.

3.4.7 Vprašanja, ki so vezana na primeren trenutek obravnave spolne tematike

Anketirance smo s pomočjo anketnega vprašalnika spraševali: “Kdaj je za vas primeren trenutek za obravnavo teme o spolnosti?” Zanimalo nas je, ali obstajajo razlike pri odgovorih na omenjeno vprašanje, in sicer: glede na delovno mesto, delovno dobo in pa starostno skupino otrok, v kateri anketiranci delajo. Rezultati so prikazani v spodnji tabeli.

Tabela 10: Primeren čas za pogovor o spolnosti

Izbira primernega časa oz. trenutka za pogovor o spolnosti	Anketiranci											
		Delovno mesto		Delovna doba					Starostna skupina			Skupaj
		Vzgojitelj	Pomočnik vzgojitelja	Manj kot 5 let	Od 6 do 10 let	Od 11 do 20 let	Od 21 do 30 let	Od 31 do 40 let	1. str. sk.	2. str. sk.	Kombiniran odd.	
Vprašanja otrok	f	17	10	4	8	4	4	7	0	21	6	27
	f %	28	35	29	36	29	33	25	0	30	35	30
Nosečnost znane osebe	f	9	3	0	5	3	3	1	1	9	2	12
	f %	15	10	0	22	21,5	25	4	33,33	13	12	13
Novi družinski član v skupini	f	14	3	3	3	1	4	6	1	11	5	17
	f %	22	10	21	14	7	33	21	33,33	16	29	19
Spolne igre	f	8	4	1	3	3	0	5	1	10	1	12
	f %	13	14	8	14	21,5	0	18	33,33	14	6	13

Masturbiranje otrok	f	4	1	0	0	1	0	4	0	5	0	5
	f %	7	3	0	0	7	0	14	0	7	0	6
Opazovanje otrok med seboj	f	4	4	3	1	0	1	3	0	8	0	8
	f %	7	14	21	5	0	9	11	0	11	0	9
V drugem starostnem obdobju	f	5	4	3	2	2	0	2	0	6	3	9
	f %	8	14	21	9	14	0	7	0	9	18	10
Skupaj	f	61	29	14	22	14	12	28	3	70	17	90
	f %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Tabela 10 prikazuje števila (f) in strukturne odstotke anketirancev (f %) po odgovoru na vprašanje, kdaj anketiranci ocenjujejo, da je primeren trenutek za obravnavo teme o spolnosti.

Iz tabele 10 je razvidno, da so se anketiranci najpogosteje odločali za odgovor, da je primeren trenutek za obravnavo spolne tematike takrat, ko otroci o spolnosti sprašujejo. Med pogostimi odgovori je bil tudi ta, da o spolnosti spregovorijo, kadar nekdo od otrok v skupini dobi bratca ali sestrico. Najmanjši delež odgovorov je bil povezan z samozadovoljevanjem, kar je zelo spodbudno. Menimo, da je zelo pomembno, da se tako vzgojitelji kot pomočniki vzgojiteljev zavedajo, da je soočanje z otroškimi vprašanji povezanimi s spolnostjo zelo pomembno.

Na podlagi natančne analize nedovisnih spremenljivk v tabeli 10 smo ugotovili: anketiranci so se glede na njihovo delovno mesto odločali podobno, ne prihaja do razhajanj mnenj. V podobnih odstotkih so se odločili, da je najprimernejši trenutek

za pogovor o spolnosti takrat, ko otrok sprašuje in kadar otrok v skupini dobi bratca ali sestrico. Najmanj jih je pa ocenilo, da je primeren trenutek takrat, kadar opazijo, da se otrok samozadovoljuje in pri otrocih v drugem starostnem obdobju.

Anketiranci so se, ne glede na delovno dobo, skladno odločali, da je najpomembnejši trenutek takrat, ko otrok sprašuje. Najmanj anketirancev pa se je opredelilo za odgovor samozadovoljevanje. Glede na starostno skupino otrok pa so se anketiranci, ki delajo z otroki prvega starostnega obdobja, odločali o primernosti iz vidika, kar otrok vidi (nosečnost, dojenček, razlike med spoloma). Anketiranci, ki delajo z otroki drugega starostnega obdobja in v kombiniranem oddelku odločali so se bolj enotno. Anketiranci menijo, da je najprimernejši trenutek za pogovor takrat, kadar otrok sprašuje, najslabši pa takrat, ko se pojavi samozadovoljevanje in opazovanje otrok med seboj.

3.4.8 Vprašanja, ki so vezana na zaznane ovire pri pogovoru z otroki o spolnosti

Anketirance smo s pomočjo anketnega vprašalnika spraševali: “Katere ovire zaznavate pri pogovoru z otroki o spolnosti?” Zanimalo nas je, ali obstajajo razlike pri odgovorih na omenjeno vprašanje, in sicer: glede na delovno mesto, delovno dobo in pa starostno skupino otrok, v kateri anketiranci delajo. Rezultati so prikazani v spodnjih tabelah.

Tabela 11: Ovire, rangirane po povprečni oceni

Zaznane ovire		Nikoli (1)	Včasih (2)	Pogosto (3)	Skupaj	Povprečna ocena trditve
Nepoznavanje teme	f	14	11	8	33	1,8182
	f	43	33	24	100	
	%					
Pomanjkanje sproščenosti	f	13	18	2	33	1,6667
	f	19	55	6	100	
	%					
Starši	f	15	14	4	33	1,6667

	f %	45	43	12	100	
Napačne infomacije o spolnosti	f	20	10	3	33	1,4848
	f %	61	30	9	100	
Strah	f	24	9	0	33	1,2727
	f %	73	27	0	100	
Sodelavka v tandemu	f	27	5	1	33	1,2121
	f %	82	15	3	100	

Tabela 11 prikazuje število (f) in strukturne odstotke anketirancev (f %) po odgovoru na vprašanje, katere ovire zaznavajo anketiranci pri pogovoru z otroki o spolnosti, rangirane po povprečni oceni.

Najvišjo povprečno oceno trditve zasledimo pri oviri "nepoznavanje teme" (1,8182), dosti visoka je tudi pri oviri "pomanjkanje sproščenosti" (1,6667), ter pri "starših" (1,6667). Medtem ko najnižjo povprečno oceno trditve zasledimo pri oviri "sodelavka v tandemu" (1,2121).

Menimo, da je zelo dobro, da se vzgojitelji in pomočniki vzgojiteljev zavedajo ovir. Še posebej dobro je, da se zavedajo, da so o spolnosti premalo poučeni, saj lahko na tem področju sami veliko storijo (se izobražujejo, prebirajo različno literature ...). Zelo dobro je tudi, da vzgojitelji in pomočniki vzgojiteljev ne vidijo sodelavcev kot oviro. Iz tega lahko zaključimo, da imajo odprt komunikacijski odnos.

Tabela 12: Ovire glede na delovno mesto

Ovire	Delovno mesto	$\bar{R}$	P
Strah	Vzgojitelj	16,25	0,414
	Pomočnik vzgojitelja	18,50	
Pomanjkanje sproščenosti	Vzgojitelj	15,45	0,141
	Pomočnik vzgojitelja	20,09	
Nepoznavanje teme	Vzgojitelj	13,48	0,002
	Pomočnik vzgojitelja	24,05	
Starši	Vzgojitelj	16,73	0,801
	Pomočnik vzgojitelja	17,55	
Sodelavka v tandemu	Vzgojitelj	16,91	0,909
	Pomočnik vzgojitelja	17,18	
Napačne informacije o spolnosti	Vzgojitelj	14,59	0,019
	Pomočnik vzgojitelja	21,82	

Tabela 12 prikazuje izid Mann-Whitneyevega preizkusa razlik v trditvah od T1 do T6 glede na delovno mesto anketiranca.

Iz tabele 12 lahko razberemo, da je rezultat statistično značilen le pri "nepoznavanju teme" ($P=0,002$), medtem ko pri ostalih ovirah ni statistično značilen.

Razvidno je, da je pri vseh ovirah povprečni rang nižji pri vzgojiteljih kot pri pomočnikih vzgojiteljev. Ti rezultati so zelo dobri, sklepamo lahko, da so vzgojitelji bolj izobraženi o spolni tematiki kot pomočniki vzgojiteljev. To je dobro predvsem zato, ker so vzgojitelji glavni pri vodenju dejavnosti, pisanju mesečnega in tedenskega načrta in hkrati morajo to temo poznati. Iz drugega vidika pa je rezultat slab, saj so vzgojitelji tisti, ki vodijo dejavnosti in bi prav ti morali opaziti več ovir kot pomočniki vzgojiteljev.

Najmanjše nihanje v povprečnem rangu lahko opazimo pri ovirah “starši” in “sodelavka v tandemu”

Tabela13: Ovire glede na delovno dobo

Ovire	Delovna doba	$\bar{R}$	χ^2	g	P
Strah	Manj kot 5 let	19,10	0,711	4	0,950
	Od 6 do 10 let	16,63			
	Od 11 do 20 let	15,80			
	Od 21 do 30 let	15,80			
	Od 31 do 40 let	17,45			
Pomanjkanje sproščenosti	Manj kot 5 let	24,50	9,105	4	0,059
	Od 6 do 10 let	14,75			
	Od 11 do 20 let	21,40			
	Od 21 do 30 let	10,10			
	Od 31 do 40 let	16,30			
Nepoznavanje teme	Manj kot 5 let	19,40	7,938	4	0,940
	Od 6 do 10 let	20,44			
	Od 11 do 20 let	23,20			
	Od 21 do 30 let	11,90			
	Od 31 do 40 let	12,50			
Starši	Manj kot 5 let	15,60	1,515	4	0,824
	Od 6 do 10 let	16,38			
	Od 11 do 20 let	16,70			
	Od 21 do 30 let	21,40			
	Od 31 do 40 let	16,15			
Sodelavka v tandemu	Manj kot 5 let	17,80	6,381	4	0,172
	Od 6 do 10 let	20,00			

	Od 11 do 20 let	14,00			
	Od 21 do 30 let	20,40			
	Od 31 do 40 let	14,00			
Napačne infomacije o spolnosti	Manj kot 5 let	22,10	5,727	4	0,220
	Od 6 do 10 let	20,69			
	Od 11 do 20 let	13,50			
	Od 21 do 30 let	13,50			
	Od 31 do 40 let	15,00			

Tabela 13 prikazuje izid Kruskal-Wallisovega preizkusa razlik v trditvah od T1 do T6 glede na delovno dobo anketiranca.

Iz tabele 13 lahko razberemo, da glede na delovno dobo rezultat ni statistično značilen pri nobeni oviri. Lahko pa opazimo tendenco in sicer pri oviri pomanjkanje sproščenosti ($P=0,059$).

Iz tabele lahko razberemo, da se anketiranci z delovno dobo manjšo od petih let, pogosteje soočajo z ovirami, kot tisti, ki imajo daljšo delovno dobo. Največjo oviro jim predstavljajo "strah" (19,10), "pomanjkanje sproščenosti" (24,50) ter "napačne infomacije" (22,10). Le "starši" kot ovira ter "sodelavka v tandemu" kot ovira anketirancem, ki imajo delovno dobo manjšo od petih let, ne predstavljajo velike ovire.

Razvidno je, da so veliko bolj prepričani v svoje znanje in sposobnosti tisti, ki imajo delovno dobo od 21 do 30 let, saj so v rubrikah "strah" kot ovira (15,80), "pomanjkanje sproščenosti" kot ovira (10,10), "nepoznavanje teme" kot ovira (11,90) in "napačne infomacije" kot ovira (13,50) najnižje ocene.

Iz tega lahko zaključimo, da tisti, ki imajo delovno dobo krajšo od petih let, še nimajo toliko izkušenj kot tisti, ki imajo daljšo delovno dobo. Menimo, da je to zagotovo dobro, saj z izkušnjami in daljšo delovno dobo pridobivamo znanje, kompetence in seveda izkušnje.

Tabela14: Ovire glede na starostno skupino otrok

Ovire	Starostna skupina otrok	$\bar{R}$	χ^2	g	P
Strah	Prva starostna skupina	12,50	0,849	2	0,654
	Druga starostna skupina	17,58			
	Kombiniran oddelek	15,25			
Pomanjkanje sproščenosti	Prva starostna skupina	22,50	1,399	2	0,497
	Druga starostna skupina	16,12			
	Kombiniran oddelek	19,92			
Nepoznavanje teme	Prva starostna skupina	29,50	2,028	2	0,363
	Druga starostna skupina	16,79			
	Kombiniran oddelek	15,83			
Starši	Prva starostna skupina	8,00	1,471	2	0,479
	Druga starostna skupina	17,75			
	Kombiniran oddelek	15,25			
Sodelavka v tandemu	Prva starostna skupina	14,00	0,253	2	0,881
	Druga starostna skupina	17,19			
	Kombiniran oddelek	16,67			
Napačne infomacije o spolnosti	Prva starostna skupina	10,50	1,547	2	0,461
	Druga starostna skupina	16,52			
	Kombiniran oddelek	20,17			

Tabela 14 prikazuje izid Kruskal-Wallisovega preizkusa razlik v trditvah od T1 do T6 glede na starostno skupino otrok.

Na podlagi rezultatov v zgornji tabeli 14 razberemo, da glede na starostno skupino otrok ni statistično značilnih razlik pri nobeni od rubrik.

Pri ovirah "strah" (12,50), "starši" (8,00), "sodelavka v tandemu" (14,00) in "napačne informacije" (10,50) v najmanjši meri predstavljajo oviro tistim anketirancem, ki delajo z otroki prvega starostnega obdobja. Medtem ko tistim, ki delajo otroki drugega starostnega obdobja, jim pogosteje predstavljajo prav te rubrike oviro.

Menimo, da je to popolnoma razumljivo in pričakovano, saj se vzgojitelji in pomočniki vzgojiteljev bistveno več ukvarjajo s tematiko o spolnosti v drugem starostnem obdobju kot v prvem starostnem obdobju. Bili bi presenečeni, če bi rezultati prikazali drugačno razmerje.

3.4.9 Vprašanja, ki so vezana na uporabo literature in pripomočkov pri obravnavi spolne tematike

Anketirance smo s pomočjo anketnega vprašalnika spraševali: "S katerimi pripomočki, literaturo si pomagate pri razgovoru z otroki?" Zanimalo nas je, ali obstajajo razlike pri odgovorih na omenjeno vprašanje, in sicer: glede na delovno mesto, delovno dobo in pa starostno skupino otrok, v kateri anketiranci delajo. Rezultati so prikazani v spodnjih tabelah.

Tabela 15: Literatura in pripomočki

Literatura in pripomočki	Nikoli (1)	Včasih (2)	Pogosto (3)	Skupaj	Povprečna ocena trditve	
Pravljice	f	3	12	18	33	2,4545
	f %	9	36	55		
Strokovna literatura	f	5	9	19	33	2,4242
	f %	15	27	58	100	
Leksikon	f	5	18	10	33	2,1515
	f %	15	55	30	100	
Fotografije	f	13	15	5	33	1,7576
	f %	39	46	15	100	

Tabela 15 prikazuje števila (f) in strukturne odstotke anketirancev (f %) po odgovoru na vprašanje, s katerimi pripomočki, literaturo si anketiranci pomagajo pri razgovoru z otroki, rangirane po povprečni oceni.

Iz tabele lahko razberemo, da anketiranci najpogosteje uporabijo pravljice (2,4545) in strokovno literaturo (2,4242), medtem ko najmanj uporabljajo fotografije (1,7576).

Menimo, da je zelo dobro, da najpogosteje posegajo po strokovni literaturi, medtem ko pri pravljičah je zelo težko izbrati takšno, ki je kakovostna in primerna otrokom, ter resnična (npr. o štoklji, ki nosi otroke – ni primerna).

Tabela16: Literatura in pripomočki glede na delovno mesto

Literatura in pripomočki	Delovno mesto	$\bar{R}$	P
Strokovna literatura	Vzgojitelj	16,68	0,763
	Pomočnik vzgojitelja	17,64	
Leksikon	Vzgojitelj	17,50	0,640
	Pomočnik vzgojitelja	16,00	
Pravljice	Vzgojitelj	14,95	0,053
	Pomočnik vzgojitelja	21,09	
Fotografije	Vzgojitelj	16,45	0,618
	Pomočnik vzgojitelja	18,09	

Tabela 16 prikazuje izid Mann-Whitneyevega preizkusa razlik v trditvah od T1 do T4 glede na delovno mesto anketirancev.

Trditve prikazane v tabeli 16 so anketiranci ocenjevali po lestvici od 1 do 3, kjer 1 pomeni “nikoli” in 3 “pogosto”. Na podlagi rezultatov prikazanih v zgornji tabeli lahko razberemo, da glede na delovno mesto ni statistično značilnih razlik pri literaturi in pripomočkih, lahko pa opazimo tendenco, in sicer pri pravljičah (0,053).

Sicer pa glede na delovno mesto lahko opazimo, da literaturo pogosteje uporabljajo pomočniki vzgojiteljev. Zanimivo dejstvo je, da vzgojitelji veliko manj posegajo po pravljičah kot pomočniki vzgojiteljev. Menimo, da nam rezultat dokazuje, da se vzgojitelji zavedajo, da pravljičice niso vedno dobra izbira za predstavljanje spolne tematike.

Tabela17: Literatura in pripomočki glede na delovno dobo

Literatura in pripomočki	Delovna doba	$\bar{R}$	χ^2	g	P
Strokovna literatura	Manj kot 5 let	15,60	2,550	4	0,636
	Od 6 do 10 let	16,13			
	Od 11 do 20 let	15,60			
	Od 21 do 30 let	14,20			
	Od 31 do 40 let	20,50			
Leksikon	Manj kot 5 let	20,10	2,043	4	0,728
	Od 6 do 10 let	15,13			
	Od 11 do 20 let	15,00			
	Od 21 do 30 let	15,00			
	Od 31 do 40 let	18,95			
Pravljičice	Manj kot 5 let	24,50	7,943	4	0,094
	Od 6 do 10 let	19,81			
	Od 11 do 20 let	15,50			
	Od 21 do 30 let	11,00			
	Od 31 do 40 let	14,75			
Fotografije	Manj kot 5 let	18,20	1,057	4	0,901
	Od 6 do 10 let	16,50			
	Od 11 do 20 let	15,40			
	Od 21 do 30 let	14,60			
	Od 31 do 40 let	18,80			

Tabela 17 nam prikazuje izid Kruskal-Wallisovega preizkusa razlik v trditvah od T1 do T4 glede na delovno dobo anketirancev.

Na podlagi rezultatov prikazanih v tabeli 17 je razvidno, da glede na delovno dobo ni statistično značilnih razlik, le pri pravljičah lahko opazimo tendenco ($P=0,094$).

Po strokovni literaturi (14,20) in leksikonu (15,00) najmanj posegajo tisti anketiranci, ki imajo delovno dobo od 21 do 30 let, saj je povprečni rang pri teh anketirancih najnižji, medtem ko po strokovni literaturi (20,50) in po fotografijah (18,80) kot pripomoček pri razgovoru, najpogosteje posegajo tisti anketiranci, ki imajo delovno dobo od 31 do 40 let. Po leksikonu (20,10) in po pravljičah (24,50) pa najpogosteje posegajo tisti, ki imajo delovno dobo krajšo od petih let.

Menimo, da so ti rezultati nekoliko zakrbljujoči, saj anketiranci z delovno dobo krajšo od petih let posegajo po pravljičah, ki zagotovo niso najbolj primerne kot pripomoček pri razgovoru, razen če izbirajo kakovostne pravljičice z ustrezno vsebino. Dobro pa je, da uporabljajo leksikone, saj s tem otrokom razložijo pravi pomen določene besede.

Tabela18: Literatura in pripomočki glede na starostno skupino otrok

Literatura in pripomočki	Starostna skupina otrok	$\bar{R}$	χ^2	g	P
Strokovna literatura	Prva starostna skupina	10,00	1,342	2	0,511
	Druga starostna skupina	17,81			
	Kombiniran oddelek	14,67			
Leksikon	Prva starostna skupina	14,50	2,062	2	0,357
	Druga starostna skupina	18,12			
	Kombiniran oddelek	12,58			
Pravljičice	Prva starostna skupina	9,50	0,791	2	0,673
	Druga starostna skupina	17,29			
	Kombinira oddelek	17,00			

Fotografije	Prva starostna skupina	21,00	0,237	2	0,888
	Druga starostna skupina	17,00			
	Kombiniran oddelek	16,33			

Tabela 18 nam prikazuje izid Kruskal-Wallisovega preizkusa razlik v trditvah od T1 do T4 glede na starostno skupino otrok

Iz tabele 18 je razvidno, da rezultat pri nobeni od rubrik ni statistično značilen.

V prvem starostnem obdobju anketiranci uporabljajo največ fotografije kot pripomoček za razgovor (21,00), saj so otroci v tem času še bolj vizualni tipi. Ta rezultat je pričakovan.

Razvidno je, da v večini posegajo po strokovni literaturi, leksikonu in po pravlji tisti anketiranci, ki delajo z otroki drugega starostnega obdobja, saj je povprečni rang najvišji prav pri njih. Rezultati so nekako pričakovani, saj se anketiranci z otroki drugega starostnega obdobja lahko več pogovarjajo, saj le-ti več razumejo, imajo več vprašanj in anketiranci več odgovorov zanje.

3.4.10 Vprašanja, ki so vezana na obveščanje staršev

Anketirance smo s pomočjo anketnega vprašalnika spraševali: “Kadar načrtujete obravnavo tematik s področja spolnosti, ali o tem obvestite starše?” Zanimalo nas je, ali obstajajo razlike pri odgovorih na omenjeno vprašanje, in sicer: glede na delovno mesto, delovno dobo in pa starostno skupino otrok, v kateri anketiranci delajo. Rezultati so prikazani v spodnji tabeli

Tabela 19: Obvestilo staršem

Obvestilo staršem	Anketiranci											
		Delovno mesto		Delovna doba				Starostna skupina			Skupaj	
		Vzgojitelj	Pomočnik vzgojitelja	Manj kot 5 let	Od 6 do 10 let	Od 11 do 20 let	Od 21 do 30 let	Od 31 do 40 let	1. str. sk.	2. str. sk.		Kombiniran odd.
Da	f	7	3	1	3	0	2	4	0	10	0	10
	f %	32	27	20	38	0	40	40	0	38	0	30
Ne	f	15	8	4	5	5	3	6	1	16	6	23
	f %	68	73	80	62	100	60	60	100	62	100	70
Skupaj	f	22	11	5	8	5	5	10	1	26	6	33
	f %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
		$\chi^2 = 0,072$ g = 1 P = 0,788		$\chi^2 = 4,706$ g = 4 P = 0,319				$\chi^2 = 5,839$ g = 2 P = 0,054				

Tabela 19 prikazuje števila (f) in strukturne odstotke anketirancev (f %) po odgovoru na vprašanje, ali anketiranci obvestijo starše, kadar načrtujejo obravnavo tematike s področja spolnosti.

Rezultat iz tabele 19 prikazuje, da se kaže tendenca za starostno skupino otrok ($P=0,054$), medtem ko pri delovnem mestu ($P=0,788$) in delovni dobi ($P=0,319$) lahko vidimo, da rezultat ni statistično značilen.

Iz tabele je razvidno, da glede na delovno mesto anketirancev ne prihaja do večjih razlik pri odgovorih, saj so tako vzgojitelji kot pomočniki vzgojiteljev ocenili v več kot 68 %, da starše ne obvestijo, kadar obravnavajo temo o spolnosti. Glede na delovno dobo so se anketiranci v več kot 50 % opredelili, da ne obvestijo staršev pred obravnavo.

Tisti anketiranci, ki delajo z otroki drugega starostnega obdobja, so se v 38 % opredelili, da starše obvestijo, medtem ko anketiranci, ki delajo z otroki prvega starostnega obdobja in v kombiniranem oddelku so se 100 % odločili za odgovor, da ne obvestijo starše pred obravnavo.

Rezultat je izredno nizek pri vseh treh spremenljivkah. Vrtec sprejema otroke vseh narodnosti in pri določenih družinah je ta tema tabu in nespremenljiva. Menimo, da bi bilo dobro, da vzgojitelji in pomočniki vzgojiteljev starše predhodno obvestijo o obravnavi te tematike, saj se lahko tako starši sami odločijo ali želijo in sprejemajo to temo. Vendar pa je to odločitev vsakega vzgojitelja in pomočnika vzgojitelja posebej, saj se na koncu le-ti soočajo z neprijetnimi vprašanji staršev in posledično zagovarjajo, zakaj so se tako odločili.

3.4.11 Vprašanja, ki so vezana na starše otrok anketirancev

Anketirance smo s pomočjo anketnega vprašalnika spraševali: “Katere težave s starši zaznavate, kadar načrtujete tematiko o spolnosti v vrtcu?” Zanimalo nas je, ali obstajajo razlike pri odgovorih na omenjeno vprašanje, in sicer: glede na delovno mesto, delovno dobo in pa starostno skupino otrok, v kateri anketiranci delajo. Rezultati so prikazani v spodnji tabeli.

Tabela 20: Obvestilo staršem in ovire

Obvestilo staršem	Anketiranci											
		Delovno mesto		Delovna doba					Starostna skupina			Skupaj
		Vzgojitelj	Pomočnik vzgojitelja	Manj kot 5 let	Od 6 do 10 let	Od 11 do 20 let	Od 21 do 30 let	Od 31 do 40 let	1. str. sk.	2. str. sk.	Kombiniran odd.	
Za starše je ta tema tabu	f	0	1	0	1	0	0	0	0	1	0	1
	f %	0	9	0	12,5	0	0	0	0	4	0	3
Različna prepričanja staršev preprečuje obravnavo	f	4	2	1	1	2	0	2	0	5	1	6
	f %	18	18	20	12,5	40	0	20	0	19	17	18
Versko prepričanje staršev	f	1	0	0	0	0	0	1	0	1	0	1
	f %	5	0	0	0	0	0	10	0	4	0	3
Starši temo odobravajo	f	17	8	4	6	3	5	7	1	19	5	25
	f %	77	73	80	75	60	100	70	100	73	83	76
Skupaj	f	22	11	5	8	5	5	10	1	26	6	33

	f %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
		$\chi^2 = 3,028$		$\chi^2 = 8,784$				$\chi^2 = 1,480$				
		g = 3		g = 12				g = 6				
		P = 0,387		P = 0,721				P = 0,961				

Tabela 20 prikazuje števila (f) in strukturne odstotke anketirancev (f %) po odgovoru na vprašanje, ali anketiranci zaznavajo težave s starši, kadar načrtujejo temo o spolnosti.

Rezultat iz tabele prikazuje, da ni statistično značilen pri delovnem mestu (P=0,387), delovnem dobi (P= 0,721) in prav tako ne pri starostni skupini otrok anketirancev (P= 0,961). Iz tabele 20 je razvidno, da so starši zelo "odprti", saj so anketiranci v več kot v 60 % ocenili, da starši temo odobravajo. Tema torej ni tabu za starše, temveč za anketirance, 67 % anketirancev namreč teme o spolnosti ne načrtuje.

Iz tabele 20 je razvidno, da so 3 % ocenili, da je za starše ta tema tabu, 3 % jih meni, da versko prepričanje staršev preprečuje obravnavo spolne tematike. Najvišji delež anketirancev pa je obkrožilo odgovor, da starši temo odobravajo (76 %).

Glede na delovno mesto anketirancev ni večjih odstopanj, saj so zelo složni glede odgovorov, tako vzgojitelji kot pomočniki vzgojiteljev, podobno tudi glede na delovno dobo. Manjša razlika v odstotkih se pojavi v razdelku glede na starostno skupino otrok. Anketiranci, ki delajo z otroki prvega starostnega obdobja, so obkrožili, da starši 100 % odobravajo spolno tematiko v vrtcu. Anketiranci, ki delajo z otroki drugega starostnega obdobja pa so ocenili, da je za starše ta tema tabu (4 %), pogovor o temi preprečuje tudi versko prepričanje staršev (4 %). 19 % jih meni, da različna prepričanja staršev preprečujejo obravnavo te teme, 73 % jih je meni, da starši temo odobravajo. Anketiranci, ki delajo v kombiniranem oddelku, so v 17 % ocenili, da zaradi različnih

prepričanj staršev te teme ne odobravajo, 83 % anketirancev pa ocenjuje, da starši to temo sprejemajo.

Na podlagi rezultatov lahko ocenimo, da so starši dovolj odprti za to tematiko, le-ti dajejo možnost vzgojiteljem in pomočnikom vzgojiteljev, da se z otroki pogovarjajo tudi o temah, ki so nekoč veljala za tabu.

3.4.12 Vprašanja, ki so vezana na najpogostejše pokazatelje spolnosti v vrtcu

Anketirance smo s pomočjo anketnega vprašalnika spraševali: “Kateri so najpogostejši pokazatelji spolnosti otrok v vrtcu?” Zanimalo nas je, ali obstajajo razlike pri odgovorih na omenjeno vprašanje, in sicer: glede na delovno mesto, delovno dobo in pa starostno skupino otrok, v kateri anketiranci delajo. Rezultati so prikazani v spodnji tabeli.

Tabela 21: Pokazatelji spolnosti

Pokazatelji spolnosti	Anketiranci											
		Delovno mesto		Delovna doba					Starostna skupina			Skupaj
		Vzgojitelj	Pomočnik vzgojitelja	Manj kot 5 let	Od 6 do 10 let	Od 11 do 20 let	Od 21 do 30 let	Od 31 do 40 let	1. str. sk.	2. str. sk.	Kombiniran odd.	
Masturbiranje	f	9	5	2	4	3	1	4	1	8	5	14
	f %	41	46	40	50	60	20	40	100	31	83	43
Spolne igre	f	4	2	1	1	1	1	2	0	6	0	6
	f %	18	18	20	13	20	20	20	0	23	0	18
Vprašanja o spolnosti	f	9	3	1	3	1	3	4	0	11	1	12
	f %	41	27	20	37	20	60	40	0	42	17	36
Drugo	f	0	1	1	0	0	0	0	0	1	0	1
	f %	0	9	20	0	0	0	70	0	4	0	3

Skupaj	f	22	11	5	8	5	5	10	1	26	6	33
	f %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
		$\chi^2 = 2,627$ g = 3 P = 0,453			$\chi^2 = 6,722$ g = 12 P = 0,875				$\chi^2 = 8,435$ g = 6 P = 0,208			

Tabela 21 prikazuje števila (f) in strukturne odstotke anketirancev (f %) po odgovoru na vprašanje, katere najpogostejše pokazatelje spolnosti zaznavajo anketiranci.

Rezultati iz tabele 21 prikazujejo, da ni statistično značilno pri nobeni od neodvisnih spremenljivk.

V vsakem oddelku se zagotovo pojavi kakšen pokazatelj spolnosti. Iz tabele je razvidno, da so vzgojitelji in pomočniki vzgojiteljev ocenili v več kot 41 %, da je najpogostejši pojav masturbiranje, nekoliko manj odstotkov, vendar še vedno visok odstotek, predstavljajo odgovori, da otroci pogosto postavljajo vprašanja o spolnosti (pomočniki vzgojiteljev: 27 % in vzgojitelji: 41 %). Tudi spolne igre so v vrtcu dovolj pogosti pojav, saj je 18 % anketirancev ocenilo, da jih lahko zasledimo v skupini. Le en pomočnik vzgojitelja je obkrožil odgovor “drugo” in pod to dopisal: “vsebine vezane na pogovor o družini”. Iz tega lahko sklepamo, da vzgojitelji in pomočniki vzgojiteljev o spolni tematiki spregovorijo v povezavi s temo o družini.

Anketiranci so glede na delovno dobo v več kot 40 % ocenili, da je najpogostejši pokazatelj spolnosti masturbiranje. Le tisti z delovno dobo od 21 do 30 let so ocenili v 60 %, da so najpogostejši pokazatelji spolnosti v vrtcu otroška vprašanja. Anketiranci so se odločili za odgovor, da se najredkeje v vrtcu pojavlja spolna igra. Razlike pa so vidne v odgovorih anketirancev povezanih z

starostno skupino otrok, v kateri le-ti delajo. V prvem starostnem obdobju so se anketiranci v 100 % opredelili za odgovor masturbiranje, tudi tisti, ki delajo v kombiniranem oddelku so v 83 % ocenili, da je najpogostejši pokazatelj spolnosti masturbiranje. Medtem ko so anketiranci, ki delajo z otroki drugega starostnega obdobja, v 42 % ocenili, da so najpogostejši pokazatelji spolnosti otroška vprašanja, šele nato masturbiranje (31 %).

Iz rezultatov prikazanih v tabeli 21 je razvidno, da je najpogostejši pokazatelj spolnosti v vrtcu masturbiranje, drugi – otroška vprašanja in tretji – spolne igre. Odgovor “drugo” je obkrožil le en anketiranec in ni jasno razložil, kje in kako je spolnost vključena.

3.5 Sklep

Na podlagi izsledkov raziskave, prikazanih v diplomskem delu, ocenjujejo, da rezultati niso nič kaj spodbudni.

Hipotezo 1, da so vzgojitelji in pomočniki vzgojiteljev v vrtcu o spolni tematiki slabo poučeni, lahko **potrdimo**. Dokazali smo, da je le od 13 % do 19 % vzgojiteljev in pomočnikov vzgojiteljev takšnih, ki ocenjujejo, da so o spolni tematiki dovolj poučeni. Ostali menijo, da so premalo, saj zaznavajo pomanjkanje znanja kot oviro pri pogovoru in načrtovanju teme. Neznanje je moč nadgraditi z iskanjem in prebiranjem literature o spolni tematiki. Dokazali smo, da je tema o spolnosti še vedno tabu tema v 21. stoletju, predsodek še vedno obstaja. Visoka kakovost vseh strokovnih delavcev v vrtcu, se kaže tudi v razkrivanju in načrtovanju tematik, ki so jim tuje, neznane in do katerih čutijo nekakšen strah.

Tudi **hipotezo 2**, da se vzgojitelji in pomočniki vzgojiteljev izogibajo obravnavi teme o spolnosti pri predšolskih otrocih in posledično te teme ne načrtujejo, lahko **potrdimo**. Z raziskavo smo dokazali, da le 33 % anketirancev načrtuje spolno tematiko. Sklepamo lahko, da je to od 15 do 20 oddelkov, saj so vzgojitelji in pomočniki vzgojiteljev odgovorili podobno. Rezultat ni spodbuden. Verjamemo, da bo obravnavana tema nekoč bolj odprta in ne bo več takšen tabu.

Vzgojitelji so ključni pri načrtovanju dela v vrtcu, vzgojitelji načrtujejo, pomočnik vzgojitelja pa samo pomaga pri mesečnem in tedenskem načrtovanju. Menimo, da so odgovorni za svoje delo, da bi morali v svoj mesečnik zapisati tudi kakšno družbeno in naravoslovno dejavnost o spolni tematiki. Prav tako bi lahko pomočniki vzgojiteljev s svojo voljo in vztrajnostjo dosegli, da bi izvedli to dejavnost.

Skrbi nas, da se vzgojitelji in pomočniki vzgojiteljev ne zavedajo, kako inteligentna bitja so otroci in kako otroci sprejemajo tudi teme povezane s spolnostjo. Tudi pri mlajših otrocih bi bilo moč načrtovati temo o spolnosti, le da bi obseg podatkov in informacij zmanjšali in prilagodili njihovim letom.

Raziskavo bi lahko nadgradili tako, da bi vključili še starše otrok. Pridvidevamo, da bi prišli do zanimivih zaključkov in do drugačnih rezultatov, vendar je to le zgolj naše predvidevanje.

VIRI IN LITERATURA

- Aceti, E. In Rotteglia, A. (2009). *Ali otroka prinese štorclja? Odkrivanje človekove čustvenosti in spolnosti 1, od 4 do 7 let. Priročnik za vzgojitelje*. Ljubljana: Novi svet.
- Bahovec, E. D., Bregar, G. K., Čas, M., Domicelj, M., Saje – Hribar, N., Japelj, B., idr. (1999). *Kurikulum za vrtce*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad Republike Slovenije za šolstvo.
- Bahovec, E. D. in Golobič, K. B. (2004). *Šola in vrtec skozi ogledalo*. Ljubljana: DZS.
- Batistič-Zorec, M. (2000). *Teorije v razvojni psihologiji*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Batistič-Zorec, M. (2003). *Razvojna psihologija in vzgoja v vrtcih*. Ljubljana: Inštitut za psihologijo osebnosti.
- Batistič-Zorec, M. (2014). *Teorije v razvojni psihologiji*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Cohen-Solal, J. (1984). *Spoznajte svojega otroka*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Dickson, A. (1998). *Postavite se zase: veščine odločnosti*. Ljubljana: Iskanja.
- Fontana, D. (1995). *Rasti z otrokom*. Ljubljana: Ganeš.
- Giommi R. in Perotta M. (1993). *Učimo se ljubezni. 3–6 let*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Haffner, W. D. (2000). *Od plenice do zmenkov*. Tržič: Učila.
- Ipavec, D. (1999). *Celostna spolna vzgoja: 0–6 let*. Ljubljana: Spes.
- Ivančič, N. (2011). *Spolnost kot tabu tema v vrtcu*. Diplomsko delo, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.
- Košiček, M. (1992). *Otrok, moja skrb!* Maribor: Obzorja.
- Leach, P. (1991). *Otrok od rojstva do šole*. Ljubljana: Domus.
- Leach, P. (2004). *Otrok od rojstva do šole*. Ljubljana: Domus.
- Menegalija, A. (2008). *Kako ravnati z otroško seksualnostjo v vrtcu. Socialna pedagogika (str. 183–199)*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Nitsch, C. (2002). *Dr. Mama! : drugačna knjiga o otroških boleznih*. Ljubljana: Kres.

- Nojić, B. (2007). *Tudi jaz imam pravico imeti nekoga rad: spolna vzgoja oseb z zmerno in težjo motnjo v duševnem razvoju: priročnik*. Ljubljana: Zveza Sožitje.
- Pantley, E. (2001). *ABC odlične vzgoje: zakladnica nasvetov za starše*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Požarnik, H. (1984). *Zdrava in motena spolnost*. Ljubljana: Tiskarna ljudske pravice.
- Rost, D. (1991). *Vzgajamo za ljubezen: celostna spolna vzgoja*. Ljubljana: Katehetski center.
- Slovar slovenskega knjižnega jezika* (2002). Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Spock, B. (1986). *Nega in vzgoja otroka*. Ljubljana: Delavska enotnost.
- Walker, R. (1997). *Spolnost in medčloveški odnosi: izčrpen družinski vodnik*. Ljubljana: DZS.

PRILOGA

Anketni vprašalnik

Sem Mojca Vitasovic, študentka Pedagoške fakultete v Mariboru, smer predšolska vzgoja. V diplomski nalogi z naslovom Spolnost v predšolskem obdobju želim z vašo pomočjo ugotoviti, v kolikšni meri se izvaja spolna vzgoja v vrtcu, kakšne so ovire pri pripravi in izvajanju.

Prosim vas, da pred reševanjem natančno preberete vsako vprašanje, navodila za reševanje ter vse možne odgovore, ki so pod posameznim vprašanjem. Odgovori ne bodo ocenjeni ali kakor koli drugače vrednoteni, zato prosim, da na vprašanja odgovarjate sami in iskreno. Podatki bodo uporabljeni izključno v diplomski nalogi.

Za sodelovanje se vam iskreno zahvaljujem!

1. Na katerem delovnem mestu ste zaposleni?
Navodilo: obkrožite črko pred odgovorom.
  - a. Vzgojitelj predšolskih otrok.
  - b. Pomočnik vzgojitelja.

2. Koliko let ste zaposleni v vrtcu?
Navodilo: obkrožite črko pred odgovorom.
  - a. Manj kot 5 let.
  - b. Od 6 do 10 let.
  - c. Od 11 do 20 let.
  - d. Od 21 do 30 let.
  - e. Od 31 do 40 let.

3. V kateri starostni skupini otrok opravljate svoje delo v tem šolskem letu?
Navodilo: obkrožite črko pred odgovorom.
  - a. V skupini prvega starostnega obdobja.
  - b. V skupini drugega starostnega obdobja.
  - c. V kombiniranem oddelku.

4. Ali se vam zdi pomembno, da se s spolno vzgojo otroci seznanijo že v vrtcu?
Navodilo: obkrožite črko pred odgovorom.

- a. Da, zelo.
- b. Da, delno.
- c. Ne.

Če ste odgovorili z **Da**, prosim odgovorite še na sledeče vprašanje.

Kateri je najpogostejši razlog, da v vrtcu začnete z obravnavo spolne vzgoje?

Navodilo: obkrožite črko pred odgovorom.

- a. Ker je zapisano v letnem delovnem načrtu in tega se moram držati.
- b. Zaradi pogostega spraševanja otrok o spolni tematiki.
- c. Zaradi otrok, ki kažejo svoj spolni organ.
- d. Zaradi otrok, ki masturbirajo.
- e. Drugo (prosim dopišite):

_____ .

5. Ste se kot otrok v družini pogovarjali o temah, povezanih s spolnostjo?
Navodilo: obkrožite črko pred odgovorom.

- a. Da, pogosto.
- b. Da, redko.
- c. Ne, nikoli.

Če ste odgovoril z **Ne**, prosim odgovorite še na sledeče vprašanje.

Zakaj se niste pogovarjali o temah povezanih s spolnostjo?

Navodilo: obkrožite črko pred odgovorom.

- a. To je bila tabu tema za starše, skrbnike.
  - b. Bil/-a sem premlad/-a, da bi se o tem pogovarjali.
  - c. Zaradi verske usmerjenosti.
  - d. Kot otroka me to ni zanimalo.
6. Ali je za vas tema o spolnosti tabu?

Navodilo: obkrožite črko pred odgovorom.

- a. Da.
- b. Ne.

7. Ali ocenjujete, da ste o spolni vzgoji dovolj poučeni?

Navodilo: obkrožite črko pred odgovorom.

- a. Da.
- b. Ne.

8. Ali v vrtcu kdaj načrtujete pogovore na temo spolnost?

Navodilo: obkrožite črko pred odgovorom.

- a. Da.
- b. Ne.

Navodilo: če ste na to vprašanje odgovorili z **Da**, odgovorite na vsa naslednja vprašanja. Če ste na to vprašanje odgovorili z **Ne**, na vsa nadaljna vprašanja ne odgovarjajte.

9. Kolikokrat omenjeno temo načrtujete?

Navodilo: obkrožite črko pred odgovorom.

- a. Enkrat tedensko.
- b. Enkrat mesečno.
- c. Enkrat letno.
- d. Po potrebi (navedite primer):

_____.

- e. Drugo (prosim dopišite):

_____.

10. Kdaj je za vas primeren trenutek za obravnavo teme o spolnosti?

Navodilo: obkrožite črko pred ustreznim odgovorom (največ 3).

- a. Ko otrok začne spraševati.
- b. Ko sem noseča oz. je noseča kakšna druga ženska, ki jo otroci poznajo.
- c. Ko je eden izmed otrok v skupini dobil bratca ali sestrico.

- d. Ko se otrok igra spolne igre.
- e. Ko otrok masturbira.
- f. Ko opazujejo drug drugega pri straniščni školjki.
- g. V drugem starostnem obdobju.
- h. Ni primernega trenutka.

11. Katere ovire zaznavate pri pogovoru z otroki o spolnosti?
Navodilo: s križcem označite pogostost ovir.

	Pogosto	Včasih	Nikoli
Strah			
Pomanjkanje sproščenosti			
Nepoznavanje teme			
Starši			
Sodelavka v tandemu			
Napačne informacije o spolnosti			

12. S katerimi pripomočki, literaturo si pomagata pri razgovoru z otroki?
Navodilo: s križcem označite pogostost uporabe pripomočkov, literature.

	Pogosto	Včasih	Nikoli
Strokovna literatura			
Leksikon			

Pravljice			
Fotografije			

13. Kadar načrtujete obravnavo tematik s področja spolnosti, ali o tem obvestite starše?
Navodilo: obkrožite črko pred odgovorom.

- a. Da.
- b. Ne.

14. Katere težave s starši zaznavate, kadar načrtujete tematiko o spolnosti v vrtcu?
Navodilo: obkrožite črko pred odgovorom.

- a. Za starše je to tabu tema, je ne odobravajo.
- b. Različna prepričanja staršev preprečujejo obravnavo spolnosti.
- c. Pogosta ovira je versko prepričanje.
- d. Starši temo odobravajo.

15. Kateri so najpogostejši pokazatelji spolnosti otrok v vrtcu?
Navodilo: obkrožite črko pred odgovorom oziroma dopolnite odgovor.

- a. Masturbiranje.
- b. Spolne igre.
- c. Vprašanja o spolnosti.

d. Drugo:

_____.

